

Werkprogramma Pharos 2021

Ten behoeve van de aanvraag van de VWS
instellingssubsidie 2021

Werkprogramma Pharos 2021 ten behoeve van de aanvraag van de VWS instellingssubsidie 2021

Vastgesteld door de directie op 14 september 2020

Goedgekeurd door de Raad van Toezicht op 22 september 2020

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Stimuleringsprogramma Lokale aanpak Gezondheidsachterstanden GezondIn	9
3	Persoonsgerichte Zorg en Ondersteuning	17
4	Gelijke kansen op gezond opgroeien	23
5	eHealth4all	27
6	Begrijpelijke zorg voor iedereen	30
7	Vitaal ouder worden voor iedereen	36
8	Gezondheid & Migratie	40
9	Vrouwelijke Genitale Verminking	46
10	Kennis- en informatieoverdracht	49

1 Inleiding

Voor u ligt het jaarplan 2021 van Pharos, het landelijk Expertisecentrum Gezondheidsverschillen. Dit jaarplan bevat een overzicht van de activiteiten en beoogde resultaten die wij in 2021 vanuit onze instellingssubsidie voor het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wensen te realiseren.

Pharos heeft in 2020 haar nieuwe meerjarenstrategie herijkt. Missie en Visie zijn aangescherpt, waarin we gezondheid nog meer als complex maatschappelijk vraagstuk neerzetten en waarin de domeinoverstijgende aanpak centraal staat.

Onze missie is: Het terugdringen van de vermijdbare gezondheidsverschillen vanuit het uitgangspunt 'Gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen in Nederland'.

In een inclusieve samenleving waarin iedereen sociaal, maatschappelijk en economisch mee kan doen, is gezondheid voor ieder mens cruciaal. Iedereen in Nederland moet daarom gelijke kansen hebben op gezondheid, op het voorkomen van gezondheidsproblemen en op toegang tot de juiste zorg als er toch problemen zijn. Wij zijn daarom gedreven om gelijke kansen op gezondheid te vergroten en gezondheidsverschillen te verminderen, voor iedereen in Nederland en voor toekomstige generaties. Gezondheid staat nooit op zichzelf, maar is mede het gevolg van de omstandigheden waarin iemand opgroeit, woont, leeft en werkt. Als die omstandigheden ongunstig zijn, heeft dat een negatieve invloed op de mogelijkheden en zelfredzaamheid van mensen, leefstijlkeuzes die zij maken, de mate van toegang tot informatie over gezondheid en zorg en de kwaliteit van preventie en zorg. Verklaringen voor gezondheidsverschillen liggen zowel in het gezondheidsdomein als daarbuiten: zowel de beschermende als de risicofactoren. Deze factoren ontwikkelen zich voortdurend en werken op elkaar in. Het mag duidelijk zijn dat een tekort aan beschermende factoren en een opeenstapeling van risicofactoren kunnen bijdragen aan een gezondheidsachterstand. Deze stapeling van risico's en tekort aan beschermende factoren zien we vooral bij mensen met een lage sociaal- economische status en/of een migratieachtergrond. Deze factoren zijn het meest uit balans waar (sociale) ongelijkheid in onze samenleving het grootst is.

Je pakt gezondheidsachterstanden daarom pas echt effectief aan als je naast de noodzakelijke verbetering in de zorg ook de op elkaar inwerkende beschermende en risicofactoren positief beïnvloedt: domeinoverstijgend en integraal. Omdat situaties van mensen verschillen, vergroot een gedifferentieerde, persoonsgerichte aanpak van gezondheidsproblemen de effectiviteit van bredere interventies. We bieden als Pharos geen blauwdruk voor die aanpak, maar een kompas voor iedereen die richting zoekt in het terugdringen van gezondheidsverschillen

We hebben als kennisinstituut een stevige basis aan wetenschappelijke en praktische kennis die wij voortdurend verrijken, uitbreiden en breed toegankelijk maken voor alle partijen die kunnen bijdragen aan het terugdringen van gezondheidsverschillen. We koppelen de ervaringen van de mensen om wie het gaat en de praktijk van professionals met het beleid van verantwoordelijke organisaties. En we gaan nog een stap verder: we zetten met alle opgedane kennis en ervaringen over wat werkt in op structurele en systemische verbeteringen.

We werken altijd samen met de mensen om wie het gaat, met betrokken professionals en met verantwoordelijke organisaties. We verbinden alle betrokken partijen. Dat doen we ook door te agenderen op verschillende beleids- en beslisniveaus. Hiermee bouwen we aan duurzame en lange termijn oplossingen.

Ontwikkelingen

Coronacrisis

Ten tijde van het schrijven van dit jaarplan is de samenleving nog steeds in de ban van het Covid-19 virus. We leven in tijden van het nieuwe normaal, de 1,5 meter samenleving, teststraten, testcapaciteit, een coronamelder-app etcetera. Op regelmatige basis geven minister-president Rutte en minister De Jonge uitleg over de stand van zaken en worden maatregelen voorgesteld en aangepast. Er wordt met man en macht gewerkt om aan het virus het hoofd te bieden.

Een groot aantal maatschappelijke uitdagingen die er voor corona ook al waren komen pijnlijk zichtbaar aan de oppervlakte. De scheidslijn tussen haves en have nots, diegenen met of zonder inkomen, werk of gezondheid, verschuift richting cans en cannots: mensen die juist wel of niet voor zichzelf kunnen opkomen, die hun weg wel of niet kunnen vinden in de (zorg)systemen. Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, duidt deze ontwikkeling in zijn publicatie 'Veenbrand'. De meest kwetsbaren ervaren door corona als eerste een stapeling van nieuwe en groeiende risico's en problemen. Er is een grote kans dat de gezondheidsverschillen in de komende jaren worden onder invloed van de pandemie verder worden uitvergroot.

Er zijn nu al toenemende signalen dat kwetsbare groepen zoals daklozen, gevangenen en verslaafden door de pandemie steeds meer onder druk komen te staan. Ook is sprake van uitbraken onder arbeidsmigranten, die vaak in relatief slechte woon- en werksituaties leven. Deze, en andere groepen met een lage sociaaleconomische status en/of migratieachtergrond, worden nog verder naar de rafelranden van onze samenleving gedrongen.

Het is hierom noodzakelijk dat kwetsbare groepen goed worden geïdentificeerd en passende maatregelen worden genomen, dat deze mensen weten dat ze gehoord worden en dat ze ertoe doen. Pharos is sterk in het doen van onderzoek onder en in het bereiken en betrekken van laag opgeleiden, mensen met een migratieachtergrond, ongedocumenteerden en anderen in kwetsbare situaties. Wij brengen deze kennis en expertise actief in bij onderzoeken en studies naar de gevolgen van corona. De opbrengsten en inzichten hiervan zullen beleidsmakers helpen om beleid en interventies te ontwikkelen die de specifieke effecten voor deze groepen mitigeren. Het geeft hen tevens de handvatten om toekomstige activiteiten op het gebied van informatie en afhandeling van de pandemie af te stemmen op hun behoeften. Zo voorkomen we dat vermijdbare gezondheidsverschillen en een mogelijke tweedeling toenemen.

Onder druk van corona heeft zich binnen hele korte tijd een kleine digitale revolutie voorgedaan; we zijn versneld overgestapt naar digitale lessen, online meetings, zorg op afstand etc. Maar wat betekent dat voor de mensen die geen devices, wifi, headsets en camera's tot hun beschikking hebben? Of hier onvoldoende mee om kunnen gaan? Pharos zal zich ook in 2021 inzetten om te zorgen dat deze vernieuwingen juist beschikbaar komen voor de groepen die hier het grootste profijt van kunnen hebben.

Ook de communicatie ten tijde van de crisis heeft invloed op de kwaliteit en toegang tot zorg. Al snel werd duidelijk dat veel informatie onvoldoende geschikt is voor mensen met beperkte (gezondheids)vaardigheden, te talig is en onvoldoende toegankelijk. Pharos levert momenteel een belangrijke bijdrage aan het toegankelijk maken van deze corona informatie. Daarnaast hebben we ook een aantal praktische instrumenten ontwikkeld die anderen kunnen gebruiken om ervoor te zorgen dat ze zelf in staat zijn om toegankelijke informatie te verspreiden. In 2021 zullen we ons blijven inzetten voor de toegankelijkheid van preventie, zorg en ondersteuning.

Gezondheidsverschillen hoog op de agenda

Vorig jaar zette de trend al in: Gezondheidsverschillen staan heel hoog op de agenda. De Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024 en het missiegedreven topsectorenbeleid formuleerden doelen op terugdringen van de verschillen. Inmiddels werkt de RV&S aan een publicatie over dit thema en heeft de SER een opdracht van de ministerraad om dit verder uit te werken. Een andere trend is de groeiende aandacht voor gezondheid, gezond gedrag en preventie. Er wordt gesproken over het belang van een gezondheidseconomie en de leefstijlgeneeskunde zit in de lift. Het zijn geen nieuwe geluiden, maar wel geluiden die nu gehoor vinden. De zorgkosten rijzen de pan uit en alles wat aan de voorkant voorkomen kan worden is een uiteindelijke besparing. Pharos zet zich middels haar kennisprogramma's van 2021 in dat de kwetsbare en minder makkelijk bereikbare groepen ook meegenomen worden in de innovaties en ontwikkelingen. Met aandacht en ruimte voor een gedifferentieerde aanpak. Tevens zien we een kans voor werkgevers in het verkleinen van de gezondheidsverschillen en we willen hen met kennis versterken in hoe zij kunnen bijdragen aan de gezondheid van hun werknemers, zeker voor diegene die in praktische beroepen, zoals bijvoorbeeld de (ouderen)zorg werkzaam zijn en voor arbeidsmigranten.

Regionalisering

Er zijn diverse regionale initiatieven waarin aanbieders, zorgverzekeraars, fondsen, en gemeenten samenwerking zoeken om te komen tot oplossingen voor de stijgende zorgkosten en tekorten op de zorgarbeidsmarkt. Binnen het programma Juiste zorg op de juiste plek (JZOJP) is hiervoor een kennisagenda opgesteld. Bovendien is een Contourennota in voorbereiding, die ingaat op de uitdagingen rond de organiseerbaarheid van zorg en ondersteuning, en een integrale analyse zal bieden van knelpunten en zo concreet mogelijke (systeem)oplossingen. Pharos zal zich ervoor inzetten dat er binnen het programma JZOJP en bij mogelijke systeemverschuivingen ook voldoende aandacht blijft voor sociaal economische gezondheidsverschillen (SEGV).

Pharos kan als landelijk expertisecentrum tevens een belangrijke rol vervullen in de regionale kennisstructuur door het ophalen en het borgen van geleerde lessen uit de regio's en het vertalen naar nieuwe kennis en beleid op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

Preventie

Het afgelopen jaar was Pharos onderdeel van de ondersteuningsstructuur van het preventieakkoord. Het sluiten van lokale preventieakkoorden liep nog niet zo'n vaart, maar onlangs is bekend gemaakt dat er aanvullend budget vanuit VWS hiervoor beschikbaar is gesteld aan de gemeenten. Dit kan een vliegwiel betekenen. Pharos kan, als het gaat om integraal en domeinoverstijgend werken, kennis toevoegen in deze ondersteuning. Tevens is in de nieuwe preventieagenda van VWS opgenomen dat samenwerking met de kwetsbare doelgroep en hun ervaringskennis hard nodig is als het gaat om kennisontwikkeling over preventie, maar dat is nog geen vanzelfsprekendheid. Hier ligt een kerncompetentie van Pharos dus een kans voor ons om van toegevoegde waarde te zijn.

Inhoud jaarplan 2021

We hebben in hoofdstuk 2 tot en met 9 onze kennisprogramma's in 2021 beschreven, achtereenvolgens:

- Stimuleringsprogramma GezondIn
- Persoonsgerichte Zorg en Ondersteuning
- Gelijke kansen op gezond opgroeien
- eHealth4ll
- Begrijpelijke zorg voor iedereen
- Vitaal ouder worden voor iedereen
- Gezondheid & Migratie
- Vrouwelijke Genitale Verminking

In het laatste hoofdstuk leest u over onze Kennis- en informatieoverdracht.

Drs. Patricia Heijdenrijk

Directeur Pharos

2 Stimuleringsprogramma Lokale aanpak Gezondheidsachterstanden GezondIn

Meerjarenprogramma

Het terugdringen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen (SEGV) is een maatschappelijke opgave die beïnvloed wordt door factoren die het domein van Volksgezondheid voor een groot deel overstijgen. Gemeenten kunnen, vanuit hun brede takenpakket en hun regiefunctie binnen de diverse beleidssectoren, bij uitstek het verschil maken bij deze opgave. Vanuit de verantwoordelijkheid die zij hebben op het gebied van publieke gezondheid, participatie, omgeving, maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp kunnen zij acteren op meerdere terreinen en niveaus die relevant zijn voor de aanpak van SEGV. Daarnaast hebben zij een netwerk van partners en uitvoeringsorganisaties die acties vanuit de gemeente kracht bij kunnen zetten en zo kunnen versterken. Gemeenten hebben er zelf belang bij te investeren in de vitaliteit van hun inwoners: om verdere tweedeling te voorkomen, om te bouwen aan een sterke en veerkrachtige samenleving en uit oogpunt van kostenbeheersing. De nieuwe Landelijke nota gezondheidsbeleid biedt gemeenten een helder kader om de komende jaren verder te werken aan het terugdringen van gezondheidsachterstanden. De ambities in de nota komen geheel overeen met waar GezondIn als programma voor staan en sluiten uitstekend aan bij de brede beweging die GezondIn de afgelopen jaren in gang heeft gezet. In 2021 ondersteunt Pharos de gemeenten om de ambities die genoemd staan in de nota handen en voeten te geven.

Ook bij vraagstukken als de stijgende zorgkosten kunnen en moeten gemeenten een stevige rol spelen. Deze opgave vraagt immers om een vernieuwende organisatie van preventie, zorg en ondersteuning en een sterke beweging naar de 'voorkant'. Een deel van de oplossing ligt op lokaal, maar in toenemende mate ook op regionaal niveau. Beide niveaus zijn belangrijk: sommige vraagstukken kunnen alleen op lokaal niveau, van onderop en in de wijken worden aangepakt, andere juist beter met regionale partijen. Dit vraagt van gemeenten, lokale en regionale partijen om op een nieuwe manier samen te werken, geïnspireerd en gestut door bewegingen zoals de preventieakkoorden, GROZzerdammen en de 'Juiste Zorg op de Juiste Plek'. De uitdaging hierbij is enerzijds dat de juiste zorg, preventie en ondersteuning ook terecht komen bij kwetsbare groepen mensen en anderzijds dat de samenwerking *breed* wordt opgezet: niet alleen rond gezondheid, maar vooral ook rond participatie, sociale cohesie, fysieke omgeving en werkgelegenheid.

Pharos draagt hier samen met Platform 31 aan bij vanuit de kennis die in de afgelopen 7 jaar al is opgebouwd met het stimuleren van en praktisch ondersteunen bij domeinoverstijgend werken. Ook de ervaring en kennis die Pharos opdoet met het begeleiden van lokale en regionale preventieakkoorden en coalities Kansrijke Start zetten we actief in. We leren daarbij samen met gemeenten en partijen uit het medische, sociale en fysieke domein wat werkt en niet werkt in deze samenwerking, hoe men elkaar goed leert te verstaan en vooral: hoe men komt tot gerichte afspraken waar ook inwoners in de meest kwetsbare situaties baat bij hebben. We deden de afgelopen jaren niet alleen ervaring op in het ondersteunen van domeinoverstijgend *samenwerken*, maar ook met domeinoverstijgend *leren*.

Bij een toenemende regionalisering in de aanpak van bovengenoemde maatschappelijke opgaven, hoort een stevige regionale kennisstructuur. Een structuur waarin al doende geleerd wordt en waarbij de opgedane kennis zowel horizontaal als verticaal (lokaal, regionaal en landelijk) gedeeld en aangevuld wordt. Binnen bepaalde kolommen is deze kennisstructuur reeds opgebouwd; het blijft echter een uitdaging om te zorgen dat ook *sectoroverstijgend* kennis wordt ontwikkeld en gedeeld. En dat er naast de *structuur* ook een *cultuur* van samenwerken en kennisdeling ontstaat.

De stimuleringsprogramma's GezondIn en Kansrijke Start hebben een breed netwerk opgebouwd van gemeenten, lokale en regionale partijen in het medische, sociale en fysieke domein. Dit netwerk zetten we de komende jaren in om 'learning communities' in het land verder te helpen. Daartoe verstevigen we onze samenwerking met hogescholen en universiteiten/UMC's en werken we nauw samen met andere kenniscentra, AIG/IPH en de initiatieven die worden ondernomen door de topsector Life Sciences & Health.

De gevolgen van de coronacrisis op de gezondheidsachterstanden van verschillende groepen mensen zijn naar verwachting fors. In meerdere publicaties wordt gewezen op het risico van een verslechtering van de (gezondheids)situatie van bestaande en nieuwe kwetsbare groepen en zijn er zorgen over een grotere tweedeling in de maatschappij. We zien dat gemeenten en hun lokale en regionale partners zich actief inzetten om de gevolgen van de crisis te verzachten voor inwoners in een kwetsbare situatie en dat er innovatieve vormen van ondersteuning ontstaan. We verzamelen en delen de komende periode actuele kennis uit onderzoek naar de effecten van corona en blijven met gemeenten in gesprek over wat nodig is om grotere gezondheidsverschillen als gevolg van corona te voorkomen en faciliteren het van elkaar leren en inspireren. Extra aandacht besteden we hierbij aan domeinoverstijgende samenwerking rond armoede en gezondheid.

Last but not least: 2021 is het laatste jaar van GIDS en GezondIn in dit meerjarenprogramma. Dit heeft consequenties voor dit jaarplan. Het betekent dat we actief meedenken met VWS en andere stakeholders over de toekomst van de aanpak van SEGV, hoe deze te positioneren én hoe de opgebouwde (kennis)functie te borgen. Daarnaast gaan we volop de lessen die zijn opgedaan in de afgelopen zeven jaar delen met gemeenten en andere relevante partijen. Ook gaan we de lokale verhalen over mooie aanpakken en hun effect op inwoners ophalen en breed verspreiden. De belangrijkste opgave in 2021 is echter het borgen van deze goede aanpakken in gemeentelijk beleid en in toekomstige - deels lokale en deels regionale - infrastructuren. We gaan ons hierop gedegen voorbereiden: zo kunnen we een gids blijven voor gemeenten tijdens de volgende fase in de aanpak van gezondheidsachterstanden!

Impact in 2021

Beoogde impact is dat in de 150 GIDS-gemeenten een doelgerichte en duurzame aanpak van gezondheidsachterstanden wordt gerealiseerd en dat deze wordt geborgd in regulier beleid en financiering.

Doelgroep:

- Gemeenten: beleidsadviseurs, leidinggevendenden, wethouders en gemeenteraden.
- Lokale en regionale professionals die een bijdrage (kunnen) leveren aan de aanpak van gezondheidsachterstanden.

1. Verbreding draagvlak door agendering op landelijk, regionaal en lokaal niveau

De aanpak van gezondheidsachterstanden vormt in toenemende mate een centrale pijler in het Nederlandse gezondheidsbeleid: dit is terug te zien in vele lokale nota's en landelijke ambities zoals verwoord in de landelijke nota gezondheidsbeleid, het Preventieakkoord en in de centrale missie van de Topsectoren (Gezondheid en Zorg).

Deze ambities en de beweging die daardoor is ontstaan worden door GezondIn als vliegwiel gebruikt om de aanpak van gezondheidsachterstanden te versterken en op de agenda van stakeholders binnen en buiten de gemeenten te houden.

Wanneer naast de lokale, ook een regionale infrastructuur voor zorg en preventie ontstaat, kan van meet af aan een *inclusieve* benadering worden gehanteerd, dat wil zeggen waarbij ook of juist de lage ses- groepen goed in het vizier zijn en betrokken worden bij de plannen. Daarbij is het vanzelfsprekend dat de inwoners waarom het gaat centraal staan en men oog heeft voor hun problematiek. Die is niet uitsluitend medisch van aard, maar verweven met sociale aspecten en betreft meerdere levensdomeinen. Beoogde impact is dat het gangbaar wordt om hieraan vanuit meerdere disciplines en in gezamenlijkheid een bijdrage te leveren. Onze kennis over sectoroverstijgend samenwerken komt hierbij goed van pas. Ook verkennen we wat op het niveau van provincies mogelijk is om SEGV te agenderen en om hen aan te haken op lokale en regionale ontwikkelingen in een voor hen passende rol.

Bij –nieuwe en complementaire- regionale en provinciale partijen en overlegstructuren zal GezondIn ook daar de urgentie van het verkleinen van gezondheidsverschillen op het netvlies proberen te krijgen en hen wijzen op de beschikbare kennis en mogelijkheden om hier aan te werken.

Concrete inzet in 2021

- Gemeenten worden gestimuleerd om de mogelijkheden van samenwerking met partners rond een lokaal of regionaal Preventieakkoord goed te benutten; we inspireren hen daarbij met de voorbeelden die in 2020 in het veld zijn ontstaan. We opereren als *anjager* om ervoor te zorgen dat doelen rond overgewicht, alcohol en roken specifiek voor mensen met een lage SES een wezenlijk onderdeel worden van deze akkoorden en gekoppeld worden aan de aanpak van gezondheidsachterstanden. Extra aandacht wordt besteed aan het vervlechten van lokaal gezondheidsbeleid met de preventieakkoorden, sportakkoorden en coalities Kansrijke Start. Daarnaast stimuleren we het betrekken van inwoners bij beleid en uitvoering met het oog op een betere aansluiting op hun leefwereld en behoeften.
- Wethouders van verschillende beleidssectoren zoals volksgezondheid, sociaal domein, jeugd, Wmo en werk en inkomen worden geïnspireerd om zich actief in te zetten voor gelijke gezondheidskansen, ook in het kader van het tegengaan van tweedeling in de samenleving en het streven naar kansgelijkheid. Bij maatregelen en programma's als gevolg van de coronacrisis agenderen we het belang van de invalshoek van gezondheid: wordt bij het beleid en maatregelen goed rekening gehouden met de mogelijke effecten op gezondheidsverschillen? Is er stevast oog voor bestaande en nieuwe groepen van inwoners in een kwetsbare situatie en wordt bij beleidskeuzes ingezet op gelijke gezondheidskansen? Zijn nieuwe vormen van digitale ondersteuning die tijdens de coronacrisis een vlucht kregen, ook geschikt voor laagopgeleiden en mensen met beperkte digitale vaardigheden? We agenderen deze vraagstukken enerzijds en bieden anderzijds handvatten hoe hiermee om te gaan.
- Bij de regionale ontwikkelingen rond een preventie infrastructuur, de samenwerkingsagenda van gemeenten en zorgverzekeraars en landelijke programma's zoals JZOJP, gaan we het thema SEGV actief agenderen. We ondersteunen gemeenten zodat de opgebouwde kennis, het domeinoverstijgend werken

en de verworvenheden uit lokale aanpakken goed benut worden bij deze ontwikkelingen. Afhankelijk van het vraagstuk brengen we in beeld op welk niveau (lokaal dan wel regionaal) dit het best aangepakt kan worden. We onderzoeken tevens welke kennis gemeenten nodig hebben om zich optimaal voor te bereiden op de regionale ontwikkelingen en wat er lokaal en regionaal nodig is voor hen om hieraan een positieve bijdrage te kunnen leveren en een actieve rol te spelen. Op landelijk niveau denken we mee over de toekomst van de aanpak van gezondheidsachterstanden en hoe gemeenten optimaal te positioneren zodat zij vanuit een gevoel van 'eigenaarschap' actief meedoen aan de nieuwe ontwikkelingen.

- Een nieuwe partij waarop Pharos zich in 2021 zal richten zijn werkgevers: ook zij kunnen een bijdrage leveren aan het terugdringen van SEGV door meer te investeren in de gezondheid van hun werknemers. We verkennen de mogelijkheden om bij hen draagvlak te vergroten en onderzoeken welke kennis en handvatten zij nodig hebben.
- De brede maatschappelijke opgave rond gezondheidsverschillen en de domeinoverstijgende aangrijpingspunten om hier wat aan te doen belichten we regelmatig op regionale en landelijke bijeenkomsten die door derden worden georganiseerd.

2. Actualiseren, verspreiden en delen van kennis en praktijkvoorbeelden

GezondIn wil eraan bijdragen dat gemeenten op een adaptieve manier van elkaar leren en beschikbare kennis tot zich nemen zodat zij nieuwe opgaven goed het hoofd kunnen bieden. In de afgelopen 7 jaar is een leer- en ontwikkelomgeving gecreëerd in en tussen 150 GIDS- gemeenten. In deze context vergroten we de body of knowledge rond de aanpak van SEGV. We doen dit door een continu proces van kennisdeling waarin we lokale en regionale kennis en praktijkervaringen ophalen, deze aanvullen met reeds beschikbare en nieuwe kennis en de verrijkte kennis vervolgens weer terugbrengen naar gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden.

De afgelopen periode deed Pharos de nodige ervaring op met begeleiding en versterking van lokale en regionale coalities, zowel rond preventieakkoorden als rond Kansrijke start. Ook het samen leren in regionaal verband faciliteren we regelmatig. Deze nieuwe kennis willen we benutten en inbrengen bij regionale kennisnetwerken. Pharos wil bij de diverse vormen van kennisdeling rond de preventie en aanpak van SEGV fungeren als *schakel* : tussen gemeenten en regio's onderling, maar ook tussen gemeenten, regionale en landelijke kennispartijen.

Concrete inzet in 2021

- We rusten onze GIDS-contactpersonen en hun collega's/partners toe met actuele en praktische kennis en over de thema's die centraal staan in de landelijke nota, zodat zij deze kunnen gebruiken bij hun lokaal gezondheidsbeleid, de GIDS-aanpak en uitvoeringsplannen. De kennis uit andere programma's van Pharos zoals 'Ouderen' en 'Gezond Opgroeien' nemen we hierbij mee. We delen goede voorbeelden van samenwerking tussen bijvoorbeeld het gezondheidsdomein en het fysieke domein en tussen het medische en het sociale domein. We bieden handvatten hoe de verschillende coalities en akkoorden te koppelen aan het lokaal gezondheidsbeleid.
- Het onderzoek Joint Action Health Equity Europe levert lessen op uit binnen- en buitenland. Deze lessen zijn verwerkt in concrete instrumenten en handelingsperspectieven voor gemeenten en regionale partijen. Deze delen we in 2021 via verschillende kanalen.
- Gemeentelijke beleidsadviseurs, hun managers en raadsleden delen en leren samen over actuele kennis rond diverse aspecten van de integrale aanpak zoals: preventie in verschillende levensfasen, aandacht voor

chronische stress gekoppeld aan armoede, digitale ontwikkelingen en e-Health, de mogelijkheden die de energietransitie biedt, samenwerking met de eerste lijn en gelijke kansen op gezondheid bij inwoners met een migrantenachtergrond.

- Alle kennis, goede voorbeelden, kennisdossiers en instrumenten worden verspreid via onze website, nieuwsbrieven, kennisdossiers, blogs en sociale media en door presentaties op congressen en bijeenkomsten van derden. We hebben als gevolg van de noodzaak om vanuit huis te kunnen werken in 2020 ons snel de benodigde vaardigheden eigen gemaakt om op nieuwe online manieren kennis te delen met gemeenten en hun partners. We merken dat dit kansen biedt: onze webinars hebben een groot bereik onder gemeenten. Deze vorm van digitale ondersteuning zetten we ook in 2021 in.
- We brengen gemeenten met elkaar in contact om kennis uit te wisselen en samen te leren. Op regionaal niveau dragen we bij aan een stevige kennisinfrastructuur, daartoe verstevigen we onze samenwerking met o.a. hogescholen en universiteiten. We brengen onze kennis over de aanpak van SEGV en eHealth4All in bij fieldlabs en innovatietrajecten die plaatsvinden in het kader van de missiegedreven opgave voor Gezondheid en Zorg van de Topsectoren en bij de regionale initiatieven van AIG/IPH en JZOJP. Bij learning communities zoals de GROZZerdammen en bij programma's zoals TOPFIT brengen we onze kennis in over hoe innovaties goed aan te laten sluiten op behoeften van kwetsbare groepen en over lokale inbedding van deze innovaties. Omgekeerd dragen we er aan bij dat de kennis die hier wordt ontwikkeld goed landt binnen gemeenten en wordt geïntegreerd in de lokale aanpak van gezondheidsachterstanden.
- We brengen actuele kennis bij elkaar over hoe negatieve effecten van de coronacrisis op de gezondheid van bestaande en nieuwe kwetsbare groepen te voorkomen of te verzachten. Ook delen we kennis uit onderzoek naar effecten van de coronacrisis op gezondheid van migranten en delen we kennis hoe hiermee om te gaan.

3. Stimuleren dat meer gecombineerde trajecten worden opgezet en versterkt

Zoals bekend worden gezondheidsachterstanden veroorzaakt door meerdere factoren in het leven van mensen en ligt de oplossing van deze problematiek dan ook niet alleen binnen het bereik van Volksgezondheid. In de afgelopen jaren heeft GezondIn er aan bijgedragen dat rond het thema gezondheid in toenemende mate wordt samengewerkt tussen verschillende beleidsdomeinen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om samenwerking rond een aanpak waarin aandacht is voor gezondheid, armoede en schulden, gezondheid en het sociaal domein of voor de relatie tussen gezondheid en de inrichting van de fysieke omgeving.

Beoogde impact in 2021 is dat dit type domeinoverstijgend werken vanzelfsprekend wordt. We gaan gemeenten inspireren om ook bij beleidsmaatregelen in verband met de coronacrisis steeds meerdere aspecten mee te nemen; bijvoorbeeld inkomenszekerheid en snelle hulp bij schulden, gecombineerd met aandacht voor stress en vitaliteit/gezondheid. Dat vraagt om afspraken tussen beleidsadviseurs en wethouders van verschillende domeinen maar ook tussen diverse uitvoeringsorganisaties. We brengen in het afsluitende jaar van dit meerjarenprogramma goede voorbeelden van gecombineerde trajecten extra voor het voetlicht en zetten deze in ter inspiratie voor andere gemeenten.

Concrete inzet in 2021

Per spoor van de integrale aanpak ondernemen we activiteiten om samen met gemeenten al doende te leren en kennis te verdiepen. Voorbeelden zijn:

- Stimuleren van samenwerkingsinitiatieven waarbij aandacht voor vergroten van gezondheidspotentieel van mensen integraal onderdeel is van toeleiding naar werk. Gemeenten inspireren met goede voorbeelden.
- De opbrengsten van de Joint Action vertalen naar concrete handreikingen over een productieve koppeling tussen gezondheidsbeleid en de fysieke omgeving.
- Samen met gemeenten zoeken naar effectieve manieren om armoede- en gezondheidsbeleid met elkaar te verbinden om negatieve effecten van armoede op de gezondheid (bijvoorbeeld bij kinderen) te voorkomen dan wel te verzachten. We brengen daarbij nieuwe kennis en concrete handelingsperspectieven in.
- Stimuleren dat gemeenten hun opdrachtgeverschap benutten om uitvoeringsorganisaties een gerichte bijdrage te laten leveren aan de aanpak van SEGV. We doen dit onder andere door in co-creatie met gemeenten contract (inkoop)- en subsidievoorwaarden te formuleren, goede voorbeelden te delen en hierover kennis te delen.
- Verkennen op welke manieren de samenwerking tussen gemeenten en werkgevers kan bijdragen aan de aanpak van SEGV. In kaart brengen van de behoeften aan kennis en handvatten die werkgevers met veel laagopgeleiden in dienst hebben om de gezondheid van hun medewerkers adequaat te kunnen ondersteunen.
- Versterken van de samenwerking tussen huisartsenpraktijken/zorggroepen en het sociale domein rond de aanpak van chronische stress door schulden, huiselijk geweld of werkloosheid.
- Stimuleren van de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars rond concrete zaken als de gemeentepolis en het gericht inzetten van de GLI (gecombineerde Leefstijl Interventie) voor mensen met een lage SES.
- Voorbeelden delen van Omgevingsvisies met aandacht voor gezondheidsverschillen en kansengelijkheid en het proces laten zien dat nodig is om dit op te nemen; gemeenten ondersteunen die hier actief op in willen zetten.
- Stimuleren van samenwerking rondom de energietransitie en de gezondheid van de veelal kwetsbare bewoners van met name corporatiewoningen.
- Opschaling van het gebruik van digitale toepassingen die bijdragen aan de gezondheid van inwoners met een lage SES zoals De Stopcoach en de Persoonlijke Gezondheidscheck.

4. Kennis delen met gemeenten over passende manieren van sturen, monitoren en lerend volgen van de lokale aanpak

Om daadwerkelijk impact te kunnen maken op de hardnekkige problematiek van sociaal economische gezondheidsverschillen én de vorderingen daarbij in kaart te brengen, is het noodzakelijk heldere doelen te stellen en deze actief te monitoren. We bieden kennis aan over het formuleren van concrete doelen, afgeleid van de ambities die verwoord staan in de landelijke nota gezondheidsbeleid, het Preventieakkoord en de centrale missie van de Topsectoren. Daarbij ondersteunen we tevens met de scherpstelling van de focus en de vertaalslag van doelen naar concrete plannen die goed aansluiten bij de problematiek van lage SES groepen. Het monitoren van de voortgang en de opbrengsten zichtbaar maken is een volgende uitdaging: we reiken daar verschillende vormen voor aan. Daarbij is borging van succesvolle aanpakken een absolute randvoorwaarde.

Sinds de coronacrisis wordt door meerdere partijen de noodzaak benadrukt van het monitoren van de gezondheid van bestaande en nieuwe groepen inwoners in een kwetsbare situatie: hoe kan de gemeente hier samen met lokale partners een goed beeld van krijgen zodat er adequaat kan worden gehandeld om de gezondheid zo goed mogelijk te houden? We proberen hier samen met gemeenten en GGD-en inzichten over te verkrijgen en deze te verspreiden.

Na 7 jaar GIDS en ondersteuning door GezondIn gaan we ook zelf extra opbrengsten zichtbaar maken op landelijk niveau. We brengen een scala van voorbeelden van mooie integrale aanpakken uit gemeenten voor het voetlicht waarin we laten zien welke beweging er in gang is gezet en wat deze heeft opgeleverd. Tevens gaan we de *leeropbrengsten* ophalen bij gemeenten: wat hebben zij geleerd over de voorwaarden voor een succesvolle aanpak en welke concreet bruikbare kennis is hieruit te destilleren voor andere gemeenten? Tot slot willen we conclusies trekken over onze ondersteuning van gemeenten: wat werkte hierin goed en wat kan beter? Door welke onderdelen van het Stimuleringsprogramma voelden gemeenten zich het meest geïnspireerd, gestimuleerd en op weg geholpen?

Concrete inzet in 2021

- Met behulp van de ontwikkelde instrumenten zoals de Handreiking Doelen stellen en de Keuzehulp stimuleren we gemeenten om hun aanpak te monitoren en evalueren.
- Inspirerende voorbeelden van hoe diverse gemeenten (zoals Amersfoort en Zwolle) het monitoren en evalueren van hun aanpak vorm hebben gegeven worden via het online platform voor alle gemeenten beschikbaar gesteld en gedeeld op diverse bijeenkomsten. De diverse kwalitatieve en kwantitatieve methoden van monitoring worden bekend gemaakt bij wethouders, beleidsadviseurs, onderzoeksafdelingen en gemeenteraadsleden.
- De opbrengsten van alle inspanningen die de GIDS-gemeenten in de afgelopen jaren hebben gepleegd, geven we een podium en maken we landelijk zichtbaar als inspiratiebron voor de toekomst. Ook voorbeelden van de nieuwe vormen van samenwerken rond kwetsbare doelgroepen die ontstaan als gevolg van de coronacrisis en andere vormen van ondersteuning maken we zichtbaar.
- Samen met de landelijke werkgroep gebiedsindicatoren vindt een evaluatie plaats van het gebruik van het thema gezondheid/gezondheidsverschillen op waarstaatjegemeente.nl.
- Lessen uit 7 jaar GIDS en GezondIn worden in het land opgehaald, geanalyseerd en gedeeld op lokaal en landelijk niveau. Dit doen we zowel digitaal (als interactief ebook) als in print. Het resultatenboek bevat een

overzicht van de belangrijkste lessen en opbrengsten van zeven jaar GIDS en GezondIn. We geven een overzicht van behaalde resultaten, waar gemeenten staan en wat we al doende hebben geleerd.

Samenwerkingspartners

Platform 31, AIG/IPH, VNG, G4/G40, GGD GHOR NL en GGD-en, RIVM/CGL, JOGG, ZonMw, ROS-netwerk, InEen, VSG, Gezondheidsfondsen, Zorgverzekeraars Nederland, zorgverzekeraars, andere kenniscentra, Sociaal Werk Nederland, migrantenorganisaties, verschillende directies van VWS, ministerie van SZW, RVS, ZIN, NZA, Vektis, Stichting Lezen & Schrijven, DIVOSA, National eHealth Living Lab, diverse lokale/regionale kennisnetwerken rond preventie en gezondheidsgerelateerde thema's zoals Kans voor de Veenkoloniën, Drenthe Gezond, Voor elkaar in Rijnmond, netwerken in het sociaal domein zoals Programma Sociaal Domein, Alliantie van Kracht en rond schuldhulpverlening en armoedebestrijding, AEF, Platform Gezond Ontwerp, NSPOH, Health Holland, Hogescholen, academische werkplaatsen en universiteiten zoals Erasmus, Wageningen, Radboud, LUMC, AMC en de VU.

We houden onszelf verder scherp door van gedachten te wisselen met en dilemma's voor te leggen aan VWS, een groep wethouders onder voorzitterschap van Eelco Eerenberg en een stakeholdersgroep bestaande uit een mix van bovengenoemde organisaties.

3 Persoonsgerichte Zorg en Ondersteuning

Meerjarenprogramma

Nederland heeft een goed systeem van zorg en ondersteuning. Niet iedereen profiteert daar echter in dezelfde mate van. Het Centraal Bureau voor de Statistiek laat in een recente uitgave zien dat bevolkingsgroepen met een lagere opleiding en een lager inkomen minder delen in de brede welvaart die Nederland kent¹. Een groot aantal huishoudens leeft langdurig in armoede en er is sprake van een stijging van het aantal daklozen.

Deze verschillen leiden tot een gezondheidskloof en deze is de afgelopen jaren niet of nauwelijks kleiner geworden. Mensen met een lagere sociaaleconomische status, mensen die op of onder de armoedegrens leven en mensen met een migratieachtergrond lijden vaker en ernstiger aan chronische aandoeningen zoals diabetes, COPD, hart- en vaatziekten, angststoornissen en depressies. Wie rijker en hoger opgeleid is, leeft gemiddeld langer en in betere gezondheid². Leven met een opeenstapeling van sociale, financiële en gezondheidsproblemen leidt tot chronische stress, met negatieve gevolgen voor de fysieke en mentale gezondheid. Zorg en preventie sluiten vaak onvoldoende aan bij de vaardigheden en sociaaleconomische context van mensen in minder bevoorrechte omstandigheden, waardoor uitkomsten van zorg en preventie slechter zijn.

Op basis van eerste verkenningen naar de directe en indirecte gevolgen van corona voor de gezondheid, kan voorzichtig de conclusie getrokken worden dat de verschillen groter worden. Dat komt doordat ouderen, laagopgeleiden en mensen met een migratieachtergrond extra hard getroffen worden door de pandemie. Eenzaamheid, werkverlies en werkonzekerheid leidt tot negatieve gevolgen voor de psychische gezondheid bij met name deze groepen³. Corona dreigt tot het vergroten van gezondheidsachterstanden te gaan leiden.

De overheid zet nationaal, regionaal en lokaal in op een domeinoverstijgende aanpak van gezondheidsachterstanden. En constateert dat het nodig is om het medische en sociale domein met elkaar te verbinden. Preventie van gezondheidsrisico's als overgewicht en roken heeft slechts kans van slagen als er ook aandacht is voor gezondheidsvaardigheden, armoede en leefomgeving⁴. Ook innovaties in de zorg zoals eHealth moeten hier expliciet rekening mee houden. Een toekomstbestendig zorgstelsel is een stelsel dat voor iedereen effectief is, waarin expliciet aandacht is voor gezondheidsachterstanden en de achterliggende oorzaken.

Pharos zet zich met het programma 'Persoonsgerichte zorg en ondersteuning' in voor een goede toegang tot en goede uitkomsten van zorg en ondersteuning voor iedereen. Pharos ondersteunt professionals met handelingsperspectief, leertrajecten en consult-ondersteunend materiaal bij het invulling geven aan domeinoverstijgend, persoonsgericht en cultuursensitief werken. In samenwerking met zorgorganisaties, onderwijsorganisaties en beleidsmakers ontwikkelen en verspreiden we kennis zodat er landelijk, regionaal en lokaal in beleid en innovatietrajecten rekening gehouden wordt met gezondheidsvaardigheden en

¹ Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals 2020 (CBS, 2020)

² Gezondheid breed op de agenda, landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024 (VWS 2020)

³ Verwachte gevolgen van corona voor de psychische gezondheid (SCP, 7 juli 2020)

⁴ Gezondheid breed op de agenda, landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024 (VWS 2020)

sociaaleconomische omstandigheden. Pharos inventariseert samen met beleidsmakers en professionals in de zorg waar het systeem knelt, zodat de ruimte die er is, benut kan worden om domeinoverstijgend te werken en er geen belemmeringen zijn voor de benodigde aanpassingen in beleid en uitvoering.

Impact in 2021

Om te komen tot een goede toegang tot en goede uitkomsten van zorg en ondersteuning voor iedereen zet het programma zich in 2021 in om drie maatschappelijke programma's in zorg en preventie te versterken met kennis en expertise zodat deze inclusief zijn en een bijdrage leveren aan het terugdringen van gezondheidsachterstanden. Het gaat om de programma's 'Juiste Zorg op de Juiste Plek', 'Uitkomstgerichte Zorg' en 'Nationaal Preventieakkoord'. Hieronder staat uitgewerkt welke bijdrage Pharos hieraan op welke wijze levert.

Juiste Zorg én Ondersteuning op de Juiste Plek voor de Juiste Persoon

Met de maatschappelijke beweging 'Juiste Zorg op de Juiste Plek' zetten partijen in de zorg zich nationaal maar vooral regionaal en lokaal in voor de houdbaarheid en kwaliteit van de zorg, door meer aandacht voor het functioneren van mensen (in plaats van ziekte of aandoening), gericht te zijn op het voorkomen van duurdere vormen van zorg, innovaties als eHealth te benutten en het leveren van zorg dichtbij huis. Pharos draagt er met kennis en expertise aan bij dat dit programma winst boekt bij de groep met de grootste gezondheidsachterstanden. Dat zijn vaak mensen die veel zorg en ondersteuning ontvangen, maar die daar tegelijkertijd het minst van profiteren. Onder andere doordat de zorg en ondersteuning minder toegankelijk en begrijpelijk is, niet goed op elkaar afgestemd en daarmee minder effectief. Als reactie treedt regelmatig zorgmijding op. Door kennis te delen en aan partners in de regio bouwstenen aan te reiken, versterken we het bereiken en betrekken van deze groepen. We ondersteunen de regionale partners bij het invulling geven aan persoonsgerichte zorg en ondersteuning, het concretiseren van de samenwerking tussen het sociale en medische domein en het rekening houden met, bijvoorbeeld bij de inzet van eHealth. Met professionals in de eerstelijnszorg, zorggroepen en huisartspraktijken geven we dit praktisch vorm door een samenhangend leerprogramma te ontwikkelen en te monitoren. We stimuleren en ondersteunen de samenwerking in de regio tussen zorgverzekeraars en gemeenten bij het geven van een impuls aan de juiste zorg op de juiste plek voor de veelgebruikers in de zorg..

Uitkomstgerichte Zorg en Samen Beslissen voor Iedereen

Het programma 'Ontwikkeling Uitkomstgerichte zorg 2018-2022' zet zich in voor de 'beste uitkomst voor de individuele patiënt'. De best passende zorg is het resultaat van de best passende behandeling. Voor de best passende zorg is het nodig dat patiënt en zorgverlener inzicht hebben in voor de patiënt relevante uitkomsten. Pharos versterkt professionals, beleidsmakers en wetenschappelijk onderzoekers met kennis en expertise zodat zij rekening houden met sociaaleconomische context en gezondheidsvaardigheden van patiënten bij het opstellen van indicatoren voor uitkomstgerichte zorg, het ophalen en vaststellen van patiënt specifieke uitkomsten en het bespreken van de uitkomsten met patiënten. Samen Beslissen begint bij toegankelijke en begrijpelijke informatie over aandoening en behandeling en de gevolgen voor het leven van de patiënt. Pharos draagt er aan bij dat keuze-ondersteunende informatie toegankelijk en begrijpelijk is voor iedereen en dat ook mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden samen met hun zorgprofessionals kunnen beslissen over bij hen passende zorg en behandeling.

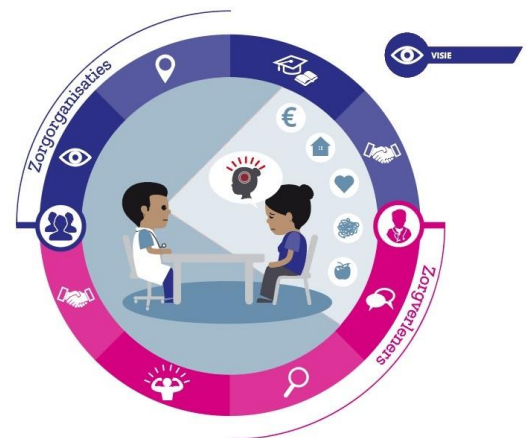
Stoppen met roken en Nederland Rookvrij voor Iedereen (NPA)

Nederland zet stevig in op het voorkomen van gezondheidsproblemen door roken, drinken en overgewicht. Roken is één van de belangrijkste aangrijpingspunten voor het verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen en de belangrijkste te voorkomen doodsoorzaak. Onder mensen met een lage of middelbare opleiding rookt een significant groter deel dagelijks (resp. 23,4% en 19%) dan onder mensen met een hoge opleiding (7,5%)⁵. En onder mensen met een migratieachtergrond rookt een groter deel elke dag dan onder mensen zonder migratieachtergrond (resp. 19% en 15%). Deze groepen profiteren minder van de preventieve maatregelen en stoppen met roken ondersteuning⁶. Pharos wil haar kennis en expertise inzetten zodat de doelen van het preventieakkoord (onder andere dat in 2040 het aantal rokende volwassenen moet dalen van 23% naar maximaal 5%) gehaald worden en maatregelen, beleid en campagne rekening houden met de behoeften, mogelijkheden en sociaaleconomische context van lager opgeleiden en mensen met een migratieachtergrond. Daarbij zoeken we de samenwerking met de partners die een grote rol spelen bij de uitvoering van het Preventieakkoord, waaronder in de regio ook de zorgverzekeraar en de gemeente.

Concrete inzet in 2021

1. Juiste Zorg én ondersteuning op de Juiste Plek voor de Juiste Persoon

- In ten minste twee regio's zijn we betrokken bij initiatieven in het kader van de beweging JZOJP en versterken we de lokale en/ of regionale coalities met kennis en expertise gericht op bereiken en betrekken van mensen in een lage sociaaleconomische positie bij de beweging. We ondersteunen het opstellen van een probleemanalyse waarin de sociaaleconomische problemen en achtergrond meegenomen wordt en ondersteunen met name de partners in de eerstelijns om persoonsgerichte zorg en ondersteuning voor deze groepen vorm te geven en domeinoverstijgend te werken. De ontwikkelde kennis en goede voorbeelden worden in overleg met landelijke partners verder verspreid in het kader van de lerende evaluatie en het kennisplatform JZOJP. We hebben hierbij expliciet aandacht voor de samenwerking tussen het medische en het sociale domein, bijvoorbeeld door kennis te verspreiden over stress-sensitief werken en het bespreken van discriminatie en/of schulden.
- We werken samen met zorggroepen, gezondheidscentra en huisartspraktijken aan het ontwikkelen en verspreiden van kennis over passende samenwerking in de wijk en persoonsgerichte zorg en ondersteuning aan mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden en in een complexe sociaaleconomische situatie. Het eerder gemaakt overzicht (<https://www.pharos.nl/kennisbank/menukaart-persoonsgerichte-zorg/>) houden we in 2021 actueel en vullen we aan wat betreft samenwerking met het sociale domein. We ontwikkelen naar behoefte van professionals en beleidsmakers aanvullende kennis, e-learningmodules, praktische handvatten en verbetertrajecten die managers en bestuurders van zorggroepen kunnen gebruiken om persoonsgerichte zorg en ondersteuning te faciliteren en onderdeel te maken van visie en beleid. We

⁵ Kerncijfers Roken 2019 (Nationaal expertisecentrum Tabaksontmoediging/ Trimbos-insituuat, juli 2020)

⁶ Understanding the multitude of barriers that prevent smokers in lower socioeconomic groups from accessing smoking cessation support: *A literature review*, Els C.van Wijk, Lorraine L. Landais, Janneke Harting (Elsevier, Preventive Medicine, juni 2019)

monitoren gebruik en impact van de ontwikkelde hulpmiddelen en leertrajecten. We houden eerder ontwikkelde instrumenten actueel. Indien nodig en naar behoefte passen we instrumenten aan zodat deze ook in zorg op afstand benut kunnen worden. We werken daarbij nauw samen met thuisarts.nl.

- De beweging Juiste Zorg en Ondersteuning op de Juiste Plek vraagt om gedragsverandering van professionals. Ook de coronapandemie vereist een andere inrichting van de zorg en verandering zowel in de spreekkamer als in de lokale samenwerkingsrelaties. Pharos inventariseert onder professionals en burgers wat succesvolle strategieën zijn en welke randvoorwaarden bijdragen aan een lerende omgeving voor professionals en persoonsgerichte zorg en ondersteuning voor de 'veelgebruikers in de zorg'. We ontsluiten deze kennis voor en samen met professionals en beleidsmakers.
- Nieuwkomers, mensen met een migratie-achtergrond, mensen met een taalachterstand en ouderen hebben een groter risico op negatieve gevolgen voor de (psychische) gezondheid door corona. We blijven monitoren wat effecten zijn van corona voor deze groepen en verspreiden kennis hierover op verzoek van en in gesprek met landelijke, regionale en lokale partijen. Daarbij hebben we met name aandacht voor de benodigde randvoorwaarden om zorg op afstand voor deze groepen kansrijk te laten zijn- in samenwerking met programma eHealth4all.
- In samenwerking met de beroepsorganisaties van huisartsen en praktijkondersteuners ontwikkelen en verspreiden we kennis waarmee we het handelingsperspectief van deze beroepsgroepen ondersteunen bij het patiëntveilig en toegankelijk houden van de zorg voor bovengenoemde groepen. Voor de doelgroep nieuwkomers benutten we hierbij eerder ontwikkelde consult-ondersteunende instrumenten zoals 'wijkgericht werken aan de psychische gezondheid van mensen met een vluchtelingenachtergrond' en 'intakeprotocol nieuwkomers'. Naar behoefte ontwikkelen we nieuwe instrumenten of handleidingen in samenspraak met de beroepsgroepen en zorgorganisaties. We verwachten vragen rondom psychische klachten naar aanleiding van corona.

2. Uitkomstgerichte Zorg en Samen Beslissen voor Iedereen

- Om de impact van het programma Uitkomstgerichte Zorg te versterken, zet Pharos kennis en expertise in met betrekking tot inclusief onderzoek doen, begrijpelijkheid en toegankelijkheid van zorg en ondersteuning, het gebruiken van beeldmateriaal, begrijpelijke teksten en toegankelijkheid van navigatiefuncties bij informatievoorziening in de spreekkamer, op papier en digitaal. In nauwe samenwerking met en in opdracht van PFN werken we mee aan de campagne 'Samen Beslissen' en aan inclusiever onderzoek naar uitkomsten. Daarnaast zorgen we aanvullend voor verspreiding van kennis en consultondersteunend materiaal onder professionals, beleidsmakers, organisatiemanagement en onderzoekers. Beeldmateriaal en eenvoudige teksten worden ontsloten in www.begrijpjelichaam.nl. Deze site wordt doorontwikkeld naar behoefte van patiëntenorganisaties en professionals. Kennis over keuzehulpen en consultkaarten die begrijpelijk zijn voor mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden wordt doorontwikkeld en breed verspreid.
- De best passende uitkomsten worden vastgesteld op basis van onderzoek en patiënt specifieke informatie. Er is sprake van een groeiend bewustzijn dat in onderzoek in de gezondheidszorg de stem van alle patiënten moet worden meegenomen om tot antwoorden te komen die voor alle patiënten relevant en passend zijn. Onderzoek moet inclusief zijn door het perspectief van een zo divers mogelijke groep te betrekken. Onderzoeksvragen, onderzoekstaal en -instructies moeten passend, begrijpelijk en toegankelijk zijn voor de meeste patiënten. Pharos werkt samen met partners aan een kennisplatform voor inclusieve wetenschap, waar kennis en expertise gebundeld en uitgewisseld worden door onderzoekers, financiers van onderzoek, Commissies Mensgebonden Onderzoek (CMO's) en andere betrokkenen bij onderzoek in zorg en welzijn.

- Voor het vaststellen van passende zorg en behandeling zijn etnische en sociaaleconomische verschillen relevant. Etniciteit kan relevant zijn vanwege bijvoorbeeld verschillen in ziekteverschijnselen of reactie op medicijnen. Sociaaleconomische verschillen zijn bijvoorbeeld relevant als het gaat om kostenaspecten van een voorgeschreven behandeling. In 2021 zetten we in op agenderen, kennis verspreiden en handelingsperspectief vergroten van onderzoekers en professionals bij het rekening houden met verschillen als onderdeel van persoonsgerichte zorg en ondersteuning en daarmee een passende uitkomstgerichte zorg voor iedereen.
- Met de partners in het Netwerk Patiënteninformatie (CBG, Lareb, apotheek.nl en thuisarts.nl aangevuld met Nivel, PFN en Pharos en onder auspiciën van VWS) werken we verder aan het verbeteren van informatie over medicijnen en medicijngebruik. We verkennen de mogelijkheid van en de behoefte aan een gezamenlijke database 'patiëntvriendelijke termen'.
- Een taalbarrière belemmert de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de zorg en uiteraard ook het proces van Samen Beslissen. Pharos zet in 2021 kennis en expertise in bij de voorgenomen ontwikkeling van de standaard voor de inzet van tolken bij een taalbarrière in de zorg.

3. Stoppen met Roken en Nederland Rookvrij voor Iedereen

- We verzamelen en bundelen kennis over wat er nodig is om gedragsverandering te ondersteunen bij mensen in een sociaaleconomisch kwetsbare positie. We gaan daarvoor in gesprek met rokers met een migratieachtergrond en/ of een lage opleiding. Wat helpt hen om te stoppen met roken? Deze kennis over preventie delen we met ontwikkelaars van interventies en met CGL om te komen tot aanbevelingen en mogelijk gewenste aanvullingen voor stoppen met roken-interventies. In samenwerking met het programma Gelijke Kansen op Gezond Opgroeien hebben we hierbij expliciet aandacht voor jongvolwassenen op het MBO.
- Er is veel behoefte aan specifieke kennis over het ondersteunen van rokers in een sociaaleconomisch kwetsbare positie en het stimuleren van een rookvrije (werk)omgeving voor deze doelgroep. Pharos deelt kennis en expertise in landelijke en regionale denksessies, werktafels en overlegstructuren.
- Professionals die Stoppen met Roken Zorg aanbieden (huisartsen, POH's, SMR coaches, longverpleegkundigen) geven aan te worstelen met de zware en sociaaleconomisch meer kwetsbare roker. Ook in het kader van het realiseren van een rookvrije (werk)omgeving is het bieden van passende stoppen met roken zorg die rekening houdt met sociale omgeving cruciaal. We inventariseren wat professionals nodig hebben om persoonsgerichte zorg en ondersteuning te bieden, we ondersteunen met kennis zodat zij komen tot een passend ondersteuningsaanbod en monitoren het resultaat hiervan. We brengen in kaart welke randvoorwaarden (financiering, samenwerking, ondersteunende instrumenten en methodieken, eHealth) voor de professional van belang zijn om passende persoonsgerichte zorg te bieden. Deze kennis delen we met de partners in de brede coalitie van partijen (FNO, IVO, Samenwerkende gezondheidsfondsen, GGD GHOR, Trimbos-instituut) die zich inzetten voor passende zorg voor rokers in een kwetsbare positie en met de partijen die de professionele standaard ontwikkelen (Kwaliteitsregister SMR) en SMR coaches opleiden.
- In samenwerking met bedrijfsartsen en beheerders en de mensen die willen stoppen met roken ontwikkelen en verspreiden we kennis over 'wat werkt op de werkvloer?' Met name in bedrijven met veel laagopgeleide werknemers is het moeilijk voor mensen om te stoppen met roken. Bedrijfsartsen en verzekeringsartsen hebben Pharos gevraagd om hierover mee te denken en in 2021 ontwikkelen en delen we een ondersteunende handreiking voor bedrijven.

Actuele Zaken en Agendering

We nemen op verzoek van partners actief deel aan kennisuitwisselingsbijeenkomsten zodat actuele kennis over de aanpak van gezondheidsverschillen benut kan worden in praktijk, onderzoek en beleid. We delen onze kennis middels webinars, workshops en lezingen. We brengen op verzoek kennis in over gezondheidsverschillen en gezondheidsvaardigheden bij het actualiseren van richtlijnen en standaarden en het ontwikkelen van keuzehulpen, patiëntinformatie, indicatoren en vragenlijsten/meetinstrumenten. We schrijven artikelen om kennis over te dragen aan professionals in de (paramedische) zorg en ontsluiten kennis via bouwstenen, e-learnings en lesmateriaal voor studenten in MBO, HBO en academisch onderwijs. Specifieke aandacht gaat er in 2021 uit naar het verspreiden van kennis via het onderwijs over passende zorg en ondersteuning aan Asielzoekers en Statushouders. Ook in internationaal verband delen we kennis en wisselen we kennis uit, het komende jaar naar verwachting in het bijzonder over (het terugdringen van) de gevolgen van corona voor kwetsbare bevolkingsgroepen, inclusieve wetenschap, een integrale persoonsgerichte aanpak van gezondheidsverschillen en een inclusieve aanpak van Stoppen met Roken en een Rookvrije Omgeving.

Pharos participeert in het Landelijk Overleg Thema- instituten. Gezamenlijk kiezen de instituten ook in 2021 een actueel vraagstuk waaraan de instituten samen werken om te komen tot een grotere impact op gezondheid.

Samenwerkingspartners

NHG, LHV, InEen, docenten huisartsenopleidingen, LOVAH (Landelijke Organisatie van Artsen in opleiding tot Huisarts), achterstandsfondsen huisartsen, organisaties van kaderhuisartsen (CAHAG, DIHAG), de WIGH (Werkgroep Huisarts en Internationale Gezondheid), Stichting Sanitas (organisatie van overwegend Turkse artsen), AMAN (organisatie van Marokkaanse artsen in Nederland), huisartsen werkzaam in achterstandswijken, zorggroepen, ROS'en, GGD'en, V&VN, KNMP, KNOV, FMS, Universitaire Medische Centra en algemene ziekenhuizen, NFU, NVZ.

RIVM, CGL, NIVEL, CBG, IVM, IKNL, Netwerken Palliatieve Zorg, St Fibula, Agora.

Patiëntenfederatie Nederland en diverse patiëntenorganisaties zoals NFK, Longfonds, Long Alliantie Nederland, Nederlandse Diabetes Federatie.

Taskforce Rookvrije start, de Rookvrije generatie, GGD GHOR, IVO, FNO Zorg voor Kansen en Trimbos.

4 Gelijke kansen op gezond opgroeien

Meerjarenprogramma

Nederland doet het goed als het gaat om het welbevinden van kinderen en de kwaliteit van ons systeem van zorg en ondersteuning voor kinderen en hun ouders. De gezondheid van kinderen in Nederland hangt echter sterk samen met de opleiding, het inkomen, de (arbeids)participatie, het welbevinden en de eventuele migratiegeschiedenis van hun ouders. “Het goed gaat met de Nederlandse kinderen, maar niet overal en niet met ze allemaal”⁷. Het SCP spreekt van ‘een stabiele groep met een stapeling van problemen’. Afhankelijk van de gehanteerde definities groeit bijvoorbeeld 8 – 12 % van de kinderen in Nederland op in armoede⁸ met belangrijke gevolgen voor hun gezondheid en welbevinden.

In de eerste levensjaren wordt zowel fysiek als mentaal de basis gelegd voor de rest van het leven. Deze levensstart wordt sterk beïnvloed door factoren als armoede en stress, blootgesteld worden aan tabak, veiligheid, discriminatie, sociale exclusie, kwaliteit van de leefomgeving en het pedagogisch klimaat. Dat wil niet zeggen dat er op latere leeftijd geen winst te behalen is, maar het is nog altijd *‘easier to build strong children than to repair broken (wo)men’*. Hoe vroeger en beter de investering, hoe hoger de kosten-effectiviteit⁹. Preventie van achterstanden door vroeg te investeren is daarmee niet alleen goed voor eerlijke kansen maar levert ook een belangrijke bijdrage aan de houdbaarheid van ons stelsel van zorg en welzijn. Sinds een aantal jaar staat dit thema prominent op de agenda van VWS, zo is het programma Kansrijke Start een belangrijke pijler onder de aanpak van gezondheidsachterstanden¹⁰. Er wordt in recente onderzoeken ook vaak gewezen op de groeiende druk op kinderen en de impact op hun mentale welbevinden en gezondheid. De rol van het onderwijs hierin, maar ook de kansen die onderwijs biedt om kinderen ondersteuning te bieden, wordt vaak aangehaald als een bepalende factor.

Pharos zet zich met het programma ‘Gelijke kansen op Gezond Opgroeien’ in voor een gezonde toekomst voor ieder kind, ongeacht in welk gezin of in welke wijk het geboren wordt. Pharos draagt met kennis over het terugdringen van gezondheidsverschillen bij aan (het verbeteren van) een systeem van zorg en ondersteuning dat verschillen verkleint. We zijn daarbij een kennisplatform voor partijen die de zorg en ondersteuning dagelijks vormgeven. Pharos agendeert, onderbouwt en ondersteunt met kennis en handelingsperspectief voor professionals, organisaties en beleidsmakers.

Pharos streeft ernaar dat alle professionals die werken met gezinnen en kinderen weten hoe zij persoons- en gemeenschapsgericht kunnen werken en dat de organisaties waar zij onderdeel van zijn weten hoe te focussen op de kinderen en gezinnen waar het gezondheidspotentieel het grootst is. Zo ontstaat een breed en dekkend systeem dat bijdraagt aan de preventie van sociaal economische gezondheidsverschillen.

⁷ Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor 2018 (CBS, 2019)

⁸ Opgroeien zonder armoede (SER 2017)

⁹ Center on the Developing Child (2007). *Early Childhood Program Effectiveness* (InBrief).

¹⁰ Gezondheid breed op de agenda, landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024 (VWS 2020)

Impact in 2021

Om te komen tot gelijke kansen op gezond opgroeien kent het programma in 2021 vier lijnen.

Kennisontwikkeling preventie SEGV

Over de impact van risicofactoren en de rol van beschermende factoren op de gezondheid van kinderen is steeds meer bekend. In 2021 richt Pharos zich op het verder verzamelen, ontsluiten en concretiseren van deze kennis. We bepalen daarmee ook waar de kennislacunes nog zitten. De thema's discriminatie en armoede nemen we hierin expliciet mee. Pharos versterkt hiermee haar positie als het kennisplatform waar alle organisaties die zich richten op gezinnen en jongeren de kennis en goede voorbeelden kunnen halen om in hun eigen uitvoering bij te dragen aan de preventie van gezondheidsverschillen.

1000 dagen: samenwerking Kansrijke Start

Dankzij het landelijk actieprogramma Kansrijke Start krijgen lokale coalities de komende jaren ondersteuning bij het vormgeven van hun lokale samenwerking en bij het formuleren van hun ambitie. Vanuit het programma 'gelijke kansen op gezond opgroeien' zal in aanvulling hierop de inhoudelijke ondersteuning van coalities worden versterkt door vraaggericht kennis, goede voorbeelden en handelingsperspectief te ontwikkelen en te delen met lokale bestuurders, beleidsmakers en professionals. Zodoende wordt de dagelijkse zorg en ondersteuning aan de (aanstaande) moeders en vaders in een kwetsbare positie verder verbeterd. Hiernaast borgen en verspreiden we in 2021 en verder tevens de kennis en lessen uit programma's die in 2020 aflopen, zoals HP4ALL en traject 5 van het Programma Sociaal Domein,

Welbevinden op school

In aanvulling op lopende programma's op het thema welbevinden zet Pharos zich in 2021 in op kennisontwikkeling om de 'whole school approach' mede praktisch vorm te geven. Pharos zet hierbij in op het ontwikkelen en verspreiden van specifieke, praktische kennis zoals het werken met sleutelpersonen en het trainen van professionals. Naast het verder agenderen van het belang van deze aanpak richten we ons in 2021 ook op kennisontwikkeling rond ouderbetrokkenheid, de doorlopende lijn van kinderopvang naar primair onderwijs en de beroepsopleidingen van professionals die betrokken zijn bij het thema welbevinden op school. Door het aanbieden van concrete kennis en handelingsperspectief en het leggen van verbinding versterken we betrokken partijen om de dagelijkse invulling van het thema welbevinden eerder en beter vorm te geven.

Gezinnen van Europese arbeidsmigranten

Pharos richt zich expliciet op groepen kinderen en gezinnen waar risicofactoren groot zijn en beschermende factoren vaker onder druk staan; Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (AMV), de kinderen van statushouders en gezinnen van Europese arbeidsmigranten. Er is nog veel verbetering mogelijk in de toegang tot passende zorg en ondersteuning voor deze doelgroep en in het vergroten van handelingsperspectief voor professionals. In 2021 zal de focus liggen op de gezinnen van Europese arbeidsmigranten. Met de ouders en de kinderen onderzoeken we wat voor hen belangrijke en bepalende is voor hun welbevinden en gezondheid.

Concrete inzet in 2021

1. Kennisontwikkeling preventie SEGV door gezond opgroeien

- Pharos bundelt kennis over de preventie van SEGV door gezond opgroeien middels de publicatie van een *whitepaper*, met daarin een analyse van risico- en beschermende factoren. Hiervoor voeren we eerst een kennissynthese uit die we voorleggen aan een klankbordgroep. Daar bepalen we waar de winst in de praktijk nog te behalen is. Deze analyse nemen we op in een whitepaper die we presenteren op een bijeenkomst waarin we met professionals en beleidsmakers kijken naar de implicaties van en vertaling naar handelingsperspectief voor de praktijk. Voor de brede ontsluiting van deze kennis wordt een communicatiestrategie ontwikkeld waarbij het thema gezondheidsverschillen nadrukkelijker wordt gekoppeld aan de gemeentelijke invulling van preventie in het jeugdveld.

2. 1000 dagen

- Om de impact van het actieprogramma Kansrijke Start te versterken, ontwikkelt en biedt Pharos de lokale coalities vraaggericht inhoudelijke kennis. Voorbeelden van tot nu door coalities genoemde urgente thema's zijn onder andere diversiteit en inclusie bij groepsgericht werken, ongewenste zwangerschappen, (cultuur)sensitief werken en 'samen beslissen' door professionals in de geboorteketen, bewoners bereiken en betrekken en vroeg-signaleren. We zorgen dat deze kennisontwikkeling breed wordt verspreid naar alle lokale coalities.
- In 2021 wordt ingezet op het agenderen en de kennisontwikkeling van een aantal urgente inhoudelijke thema's. Dat doen we door thema's waar we al veel kennis over hebben beter te verspreiden zoals laaggeletterdheid, armoede, straat- en wijkgericht werken (community aanpak), huiselijk geweld en bereiken en betrekken. Daarnaast investeren we op nieuwe thema's waar nog veel te winnen is zoals vaderschap en arbeidsmigranten in de geboortezorg. Kennis over deze thema's wordt opgehaald, ontwikkeld en breed voor algemeen gebruik beschikbaar gesteld.
- We verzamelen de belangrijkste kennis en lessen vanuit de uitvoering van het actieprogramma Kansrijke Start en ontsluiten deze kennis mede als waardevolle input voor de lokale coalitieakkoorden die in 2022 na de gemeenteraadverkiezingen worden gemaakt.
- Pharos richt zich in samenwerking met het programma Persoonsgerichte Zorg op het versterken van de aandacht voor sensitief werken in de basisopleidingen van mensen die in de geboortezorg werken.

3. Welbevinden

- Om het belang van welbevinden op school te agenderen wordt een publicatie gemaakt waarin we de relatie tussen welbevinden en het thema sociaaleconomische gezondheidsverschillen onderbouwen. Deze publicatie is gericht op beleidsmakers en uitvoerders in zowel het onderwijs als het jeugddomein. We bieden het resultaat aan in een bijeenkomst met betrokken beleidsmakers bij de (rijks)overheid (bijvoorbeeld VWS en/of OCW).
- Scholen worstelen veelal met het vormgeven van de ouderbetrokkenheid op school, terwijl dit van belang is voor welbevinden. Pharos voert in 2021 een verkenning uit naar de mogelijke rol van sleutelpersonen hierbij. Deze personen delen kennis met scholen over samenwerking met ouders, geven die samenwerking vorm, zijn een spreekbuis, faciliteren groepsinterventies en leggen huisbezoeken af. We doen hiernaast onder scholen een behoeftepeiling, delen kennis over het implementeren en meten het effect.

- Om te komen tot een doorlopende lijn ten aanzien van welbevinden voor kinderen in een kwetsbare situatie investeren we in 2021 in de samenwerking tussen de Gezonde School en de Gezonde Kinderopvang. In het meerjarenplan Gezonde School 2021-2024 is hier specifieke aandacht voor. Om dit te stimuleren organiseert Pharos op dit thema een kennisbijeenkomst om gezonde schooladviseurs en adviseurs gezonde kinderopvang samen te brengen en nemen we het initiatief te komen tot een gezamenlijke werkagenda.
- Bovenstaande inzet op het thema welbevinden wordt deels uitgevoerd binnen het Landelijk Overleg Thema-instituten (LOT-i). De werkgroep jeugd richt zich met name op de samenwerking met de Gezonde School en de inhoudelijke samenwerking op het thema welbevinden. Pharos participeert hier actief in.

4. AMV, Vluchtelingengezinnen en gezinnen van Oost Europese arbeidsmigranten

- In 2021 wordt in beeld gebracht wat belangrijk is voor Oost Europese arbeidsmigranten en hun gezin. Pharos doet hiertoe onderzoek met de gezinnen en professionals op basis van de methodiek Participatory learning and Action (PLA) en publiceren dit onderzoek, aangevuld met beleids- en handelingsaanbevelingen.
- Omdat partijen in de verslavingszorg aangeven zich onvoldoende toegerust te voelen om AMV goed te behandelen, ontwikkelt Pharos in samenwerking met hen een kennisproduct met hierin ook concrete handvatten voor professionals. Hierbij betrekken we AMV zelf. Dit kennisproduct wordt breed beschikbaar gesteld.
- In samenwerking met de stichting vrienden van Samah organiseert Pharos minimaal driemaal het landelijke AMV platform waar signalen en kennis gedeeld worden.
- De kennisbasis op dit thema wordt onderhouden en geactualiseerd, onder andere met betrekking tot de eerder ontwikkelde factsheets en e-learnings.

Actuele Zaken en Agendering

Gedurende het jaar voorzien we vanuit onze rol als kenniscentrum partijen zoals beleidsmakers, professionals, zorgorganisaties, wijkteams en andere kenniscentra van actuele inzichten, praktische informatie en kennis. We delen onze kennis ook door workshops en lezingen te geven en presentaties te houden op bijeenkomsten die georganiseerd worden door andere instellingen. Onze kennis is beschikbaar bij de ontwikkeling en herziening van standaarden en richtlijnen die door en voor beroepsgroepen worden opgesteld. We schrijven artikelen om kennis over te dragen aan professionals in de zorg, welzijn, onderwijs en de gemeenten. Ook in internationaal verband delen we kennis in het bijzonder op de doelgroep vluchtelingenkinderen.

Samenwerkingspartners

Sardes, Nidos, KIS, Brijder en Jellinek, Gezonde School, Gezonde Kinderopvang, TNO, Rutgers, SOA AIDS, Bernard van Leer Foundation, LOWAN, SGF, Kohnstamm Instituut, Unicef, KNOV, Trimbos Instituut, NJI, NCJ, CPZ, GGD'en

5 eHealth4all

Meerjarenprogramma

eHealth biedt veel kansen voor effectievere en betere zorg. Veel partijen in de zorg en zorgverleners zelf zijn ervan doordrongen dat de zorg slimmer en beter kan worden ingericht met behulp van eHealth. Zorgverleners en zorggebruikers omarmen het gebruik van eHealth ook steeds meer, met name waar het een bijdrage levert om knelpunten in de zorg op te lossen, zoals hoge administratielasten, krapte op de arbeidsmarkt, 'onnodige' zorgvragen en slechte informatie-uitwisseling tussen organisaties. Deze ervaren noodzaak en meerwaarde voor zorgverleners en zorggebruikers zorgen dat eHealth steeds breder wordt gebruikt en een digitale beweging in de zorg in gang is gezet. De uitdagingen rond de verdere ontwikkeling van eHealth worden ook nadrukkelijk geadresseerd in actuele beleidsplannen waarin eHealth een prominente plek heeft zoals 'Juiste Zorg op Juiste Plek', 'Langer Thuis', 'de Preventieakkoorden' en de 'Nota Volksgezondheid'.

eHealth-toepassingen moeten in de eerste plaats uiteraard effectief bewezen en betrouwbaar zijn, maar tegelijkertijd moet eHealth niet leiden tot meer ongelijkheid in de zorg. Kwetsbare groepen als ouderen, lager opgeleiden en chronisch zieken zijn vaak minder vaardig in het vinden en gebruiken van eHealth-toepassingen. De werking is te ingewikkeld of de inhoud te complex. De ervaring leert dat het belang van kwetsbare groepen niet altijd (en soms helemaal niet) *'top of mind'* is bij belangrijke stakeholders als (lokale) overheden, verzekeraars, ontwikkelaars en professionals bij de ontwikkeling en implementatie van eHealth. Naarmate eHealth een grotere plaats inneemt in de gezondheidszorg, bestaat het risico dat de kwetsbare groepen steeds vaker buiten de boot vallen, terwijl eHealth juist voor hen ook kansen biedt. eHealth biedt juist voor kwetsbare groepen interessante mogelijkheden. Voorbeelden daarvan zijn het gebruik van beeld, geluid en een voorleesfunctie. Dat mensen het in hun eigen tijd en taal kunnen gebruiken, en zo mogelijk samen met familie of naasten.

Het is belangrijk dat eHealth aansluit bij de kennis en vaardigheden van kwetsbare groepen. Om dit te bereiken is het cruciaal dat deze groepen betrokken worden bij het ontwikkelen en testen van eHealth toepassingen

Streven is dat eHealth er in de toekomst aan bijdraagt dat de kwaliteit van en toegang tot zorg voor iedereen verbetert, en juist ook van meerwaarde is voor kwetsbare groepen met een gezondheidsachterstand. Juist voor deze groepen is meer regie en toegang tot goede zorg via eHealth essentieel. In de afgelopen maanden is door de coronapandemie het gebruik van eHealth toegenomen en vanuit verschillende kanten gestimuleerd. Deze versnelling mag er niet voor zorgen dat kwetsbare groepen niet mee kunnen met de eHealth-mogelijkheden. Het is de inzet van Pharos om op verschillende niveaus een significante (kennis)bijdrage te leveren aan het inclusief maken van de beloftevolle kansen die eHealth biedt. Pharos zet zich in om voor alle partijen in het zorgdomein (op bestuurs-, beleids- en uitvoeringsniveau) het kennisknooppunt te zijn rond de ontwikkeling en implementatie van eHealth voor kwetsbare groepen en hiermee *eHealth for all* mogelijk te maken.

De investeringen in het programma eHealth4all van de afgelopen jaren, de coronacrisis en de ontwikkelingen bij overheden, professionals en ontwikkelaars geven een solide basis om onze toegevoegde waarde als kennispartij en ondersteuner van steeds inclusievere eHealth in de komende jaren verder te versterken.

Impact in 2021

Vanuit onze rol als kennisknooppunt ondersteunt Pharos het agenderen van de urgentie van begrijpelijke en toegankelijke eHealth in de vele lokale nota's en landelijke ambities zoals onder andere verwoord in de landelijke nota gezondheidsbeleid, het Preventieakkoord en in de centrale missie van de Topsectoren (Gezondheid en Zorg). Daarnaast zorgen we dat de kennis hierover op een effectieve manier met relevante partijen wordt gedeeld onder andere, middels de coalitie 'Digivaardig in de Zorg' en de 'Alliantie Digitaal Samenleven'. Onze reeds opgedane kennis en middelen worden verder verrijkt en op een laagdrempelige manier breed gedeeld met ontwikkelaars, beleidsmakers en professionals.

Er zal ook worden geïnvesteerd in de versterking van regionale kennisinfrastructuren door nauw op te trekken met hogescholen, universiteiten en UMC's. Onze huidige (kennis)bijdrage aan de Kennis- en Innovatieagenda 2020 – 2023 voor het thema gezondheid en zorg vanuit de Topsector Life Sciences & Health (LSH) wordt geïntensiveerd.

Hiernaast zet Pharos in 2021 stevig in op brede kennisopbouw en kennisdeling. Zo wordt de reeds opgedane kennis rondom patiëntportalen en gezondheidsomgevingen (VIPP Ziekenhuizen, Inzicht, OPEN en PGO on Air) verder verrijkt en breder beschikbaar gesteld. De reeds lopende samenwerking met de Patiëntenfederatie voor het PGO on Air programma wordt versterkt, mede door deelname aan de PGO-alliantie. Daarin leveren we een bijdrage aan de verschillende pijlers, zoals bijvoorbeeld de effectievere doelgroepgerichte communicatie (pijler 1) en de behoefte aan functionaliteiten van gebruikers in kwetsbare situaties (pijler 2). Daarnaast krijgt de samenwerking met het Nationaal eHealth Living Lab (NeLL) verder vorm door gericht kennis te ontwikkelen en delen over gebruikersparticipatie, inclusief ontwerp (ISO Label) en *blended care*. Doel hierbij is om te laten zien dat inclusieve eHealth-interventies binnen handbereik liggen en toegevoegde waarde met zich meebrengen voor zowel gebruiker als ontwikkelaar.

Het reeds opgestarte traject met de Werkgroep Zorg 2025 van de jonge zorgprofessionals om eHealth beter in te bedden in bestaande opleidingscurricula wordt voortgezet. Daarbij wordt er vanaf 2021 ook een actieve bijdrage geleverd aan het Regieorgaan SIA op het gebied van kennisdeling. Dit moet resulteren in meer kennis over inclusief praktijkgericht onderzoek.

Ontwikkelingen rond eHealth krijgen natuurlijk ook vorm binnen de thema's van de andere meerjarenprogramma's van Pharos. Deze gecombineerde inzet is van waarde om de kansen die eHealth biedt in de volle breedte van het zorgdomein voor alle groepen toegankelijk te maken.

In 2021 wordt Pharos, middels de inzet van het programma eHealth4All, steeds steviger gepositioneerd als kennispartij op het gebied van gebruikersparticipatie, inclusief ontwerp en *blended care* binnen het eHealth-domein. Hiermee ontstaat een herkenbaar en duurzaam kennisknooppunt voor inclusieve eHealth en digitalisering.

Concrete inzet in 2021

1. Agendering en kennisverspreiding - Kennisknooppunt

- De uitgangspunten, werkzame elementen en goede voorbeelden van inclusieve eHealth4All worden in 2021 verder opgehaald, ontwikkeld, onderbouwd en actief gedeeld met alle relevante partijen in het veld o.a. via publicaties in vaktijdschriften en via het netwerk van het National eHealth Living Lab (NeLL). Hiermee kunnen we de kennisdeling vanuit Pharos verder optimaliseren.

- Pharos levert een actieve bijdrage aan de uitvoering van de inhoudelijke kennisagenda van Topsector Life Sciences & Health door als kennispartner betrokken te zijn bij een drietal fieldlabs. Pharos zal o.a. aan de overige partners de werkzame elementen van eHealth4all presenteren en kennis inbrengen rond de verdere implementatie.
- Deelname aan PGO-alliantie waarbij een bijdrage wordt geleverd aan de verschillende pijlers van de alliantie.
- In samenwerking met Werkgroep Zorg 2025 van jonge zorgprofessionals worden aanbevelingen uitgewerkt om eHealth4All een plek te geven in het curriculum van de huisartsopleidingen. Streven is om 2021 bij minimaal twee universiteiten een kennisbijdrage te leveren in het curriculum. Deze kennis wordt ook breed beschikbaar gesteld aan andere opleidingen.
- Om organisaties in de eerstelijnszorg te inspireren en van kennis te voorzien hoe de belangrijkste elementen van EH4A een centrale plek krijgen bij het ontwikkelen en implementeren wordt een EH4A-toolkit ontwikkeld. Deze toolkit wordt ontwikkeld in samenwerking met het programma Persoonsgerichte Zorg en Ondersteuning en breed verspreid en online beschikbaar gesteld.
- Binnen de coalitie 'Digivaardig in de Zorg' en de 'Alliantie Digitaal Samenleven' zullen wij proactief onze kennis en ondersteuningsmiddelen delen met de partners, zodat zij die effectief kunnen inzetten.

2. Kennisontwikkeling eHealth4all

- Kennis en goede voorbeelden over de wijze waarop partijen (gemeenten, zorgverzekeraars, aanbieders en burgers) op lokaal niveau het gebruik van eHealth inbouwen binnen reguliere netwerk- en ketenafspraken worden verzameld, verrijkt en gedeeld. Ook worden ervaringen in implementatie en opschaling opgehaald, en gedeeld. Hiermee wordt de gezamenlijke, lokale leeromgeving ondersteund.
- De samenwerking met NeLL wordt geïntensiveerd door gericht kennis te ontwikkelen en te delen over gebruikersparticipatie, inclusief ontwerp (ISO Label) en *blended care*.
- Nationale en internationale best practices en onderzoeken op het gebied van eHealth worden verzameld, verrijkt en gedeeld, ook in internationaal verband. Pharos onderhoudt hiertoe een netwerk van internationale kennispartijen rond inclusieve eHealth.

Samenwerkingspartners

NICTIZ, National eHealth Living Lab (NeLL), ECP- Coalitie Digivaardigheden in de Zorg, Alliantie Digitaal Samenleven, Patiëntenfederatie Nederland, Stichting Accessibility, IKONE, Zorginnovatie.NL, VNG, NVZ, NFU, LHV, NHG, Werkgroep Zorg 2025 van de jonge zorgprofessionals, Health Hub Utrecht, Aletta Jacobs School of Public Health, Trimbos Instituut, LOT, TNO, GGD GHOR Nederland, Alliantie Gezondheidsvaardigheden, GGZ, Gehandicaptenzorg.

6 Begrijpelijke Zorg voor Iedereen

Meerjarenprogramma

Door de inzet van Pharos is er een groeiend besef dat extra inspanningen nodig zijn om patiënten inwoners met een lage sociaaleconomische status (SES) of een migratieachtergrond goed te bereiken en de zorg op hen af te stemmen. Juist voor deze groepen is het belangrijk dat ze maximaal (mee)profiteren van ontwikkelingen in het zorgdomein en aanpalende beleidsterreinen. Het programma Begrijpelijke Zorg voor Iedereen vergroot op systemisch en beleidsniveau het bewustzijn van professionals zodat ook de kwetsbare doelgroepen mee kunnen profiteren van de ontwikkelingen in de zorg. Daarmee levert Pharos een belangrijke bijdrage om de gezondheidsachterstanden te verkleinen.

In de samenleving wordt steeds meer zelfredzaamheid van patiënten en inwoners gevraagd. Zelfredzaamheid door jezelf te informeren om vervolgens zelfstandig de juiste gezonde keuzes te maken. De wijze waarop gezondheids-informatie wordt aangeboden is echter voor veel mensen te ingewikkeld en bereikt niet iedereen. Het gevolg is dat deze informatie niet aansluit, en zorg onvoldoende toegankelijk en niet effectief is voor een grote groep mensen in de samenleving. Daarnaast worden mensen in kwetsbare posities niet of onvoldoende betrokken bij ontwikkeling van informatie, beleid of zorg-oplossingen.

Pharos heeft veel expertise over het bereiken van mensen met lage sociaal economische status of migratieachtergrond. We praten niet over , maar samen met hen. We werken in co-creatie, zodat zij ons een spiegel kunnen voorhouden en ervaringen delen, en helpen ons werk beter te doen. Juist in tijden van een grotere tweedeling is het van belang om kwetsbare groepen bij de samenleving te betrekken. Pharos voert deze inzet uit middels het deelprogramma Bereiken en Betrekken.

Er is duidelijk bewijs dat de mate van gezondheidsvaardigheden een belangrijk deel van de gezondheidsverschillen verklaart. De WHO benoemt het dan ook als een centrale determinant van ongelijkheid in gezondheid. Pharos heeft de afgelopen jaren stevige kennis opgebouwd over gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid binnen het domein van preventie, zorg en ondersteuning. Deze kennis zetten we in, in beleid, communicatie en uitvoering van zorg en dienstverlening door professionals gebruik te laten maken van de beschikbare materialen en instrumenten. Pharos heeft dit belegd in het deelprogramma Gezondheidsvaardigheden.

A: Deelprogramma Bereiken en Betrekken

Co-creatie met patiënten en inwoners zorgt voor een grotere betrokkenheid, meer eigen verantwoordelijkheid en een duidelijke prioritering. Ook internationale studies laten zien dat implementatie van interventies succesvoller is als kwetsbare mensen betrokken zijn in alle stadia van onderzoek en verbetertrajecten (van ontwerp tot uitvoering en evaluatie).

Veel organisaties delen deze noodzaak om patiënten en inwoners te betrekken in alle stadia. Professionals van gemeente, zorg en welzijn vinden het echter vaak ingewikkeld om deze groepen mensen te 'vinden', bij hen aan te sluiten of ze te betrekken bij onderzoek, beleid- en interventieontwikkeling.

Toch worden er duidelijke stappen gemaakt. Participatie krijgt een steeds prominentere plek bij het formuleren van beleid. Samenwerken met de kwetsbare groepen komt ook expliciet terug in verschillende onderzoeksprogramma's van ZonMw. De coronacrisis heeft duidelijk gemaakt dat juist kwetsbare groepen integraal meegenomen dienen te worden genomen in alle keuzes en communicatie, omdat zij de grootste risico's lopen.

Het moet vanzelfsprekend zijn voor beleidsmakers, professionals en onderzoekers om kwetsbare doelgroepen te bereiken en te betrekken om zodoende gezondheidsverschillen terug te dringen. Het deelprogramma Bereiken & Betrekken geeft vanuit onze kennisrol vorm aan een leeromgeving waarin beleidsmakers, professionals en onderzoekers dit ook daadwerkelijk vanzelfsprekend gaan en kunnen doen. Onze bijdrage bestaat uit kennisdeling over succesvolle samenwerking met verschillende kwetsbare doelgroepen, inclusief onderzoek en een community aanpak. We hebben een aanjagersrol bij de samenwerking met taalambassadeurs, sleutelpersonen, ervaringsdeskundigen en burgercoöperaties. Onze bijdrage is daarmee een onmisbare factor bij ontwikkelingen binnen het zorgdomein, o.a. aangejaagd door programma's als Samen Beslissen en Uitkomstgerichte Zorg.

Impact in 2021

In 2021 brengen we de kennis en hulpmiddelen die in achterliggende jaren al ontwikkeld en beschikbaar zijn bij elkaar. Deze kennisbasis over het bereiken en betrekken van mensen die het meeste risico lopen op gezondheidsachterstanden kunnen we hiermee breed ontsluiten naar beleidsmakers, (medisch) professionals en onderzoekers. Hierbij starten we een monitoring (0-meting aan het begin van 2021 en een 1-meting aan het eind van 2021) om te bepalen in welke mate deze kennis landt en wordt gebruikt door genoemde groepen professionals.

Er wordt stevig ingezet op het versterken van het levendig netwerk van taalambassadeurs, sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen. Er wordt niet alleen gekeken naar wat deze cruciale partners komen brengen, maar er wordt ook gezorgd dat zij voldoende kunnen halen om hun rol zo effectief mogelijk te vervullen.

Dit netwerk speelt ook een belangrijke rol bij de verdere ontwikkeling en kennisdeling van inclusief onderzoek. Mensen uit kwetsbare groepen zijn vaak ondervertegenwoordigd in onderzoeken. Uitkomsten zijn vaak generalisaties en gemiddelden en niet (voldoende) representatief voor mensen uit kwetsbare groepen. De aanbevelingen sluiten dan niet aan bij wat zij nodig hebben. In 2021 ontwikkelen we samen met partners uit het veld een kennisagenda t.a.v. inclusief onderzoek en worden in een tweetal 'field labs' inclusieve methodes getest die moeten zorgdragen voor een realistische representatie.

Concrete inzet in 2021

1. Bereiken en betrekken als uitgangspunt in ontwikkelingen en beleid

- Agendering, verspreiding, actualisering en borging van bestaande kennis, producten en diensten over bereiken en betrekken via diverse kennisdossiers, online en offline kanalen, bijeenkomsten en congressen om zo een relevant en laagdrempelig kennisportaal op en uit te bouwen.
- Opzetten en uitvoeren van een monitoring (0-meting aan het begin van 2021 en een 1-meting aan het eind van 2021) om te bepalen in welke mate kennis rond bereiken en betrekken landt en wordt gebruikt door groepen professionals.

- Via ervaringsverhalen en aansprekende communicatiemiddelen worden positieve voorbeelden in beeld gebracht en breed verspreid met als doel te inspireren en de mogelijkheden en haalbaarheid zichtbaar te maken
- We brengen onze kennis in bij andere kennis- en expertisecentra (bijvoorbeeld LOT en Movisie) en binnen projecten en programma's.
- We werken concrete handreikingen uit (zoals infosheets en webinars) die ingezet kunnen worden bij calls (o.a. van ZonMW) waarbij burgerparticipatie centraal staat. Deze handreikingen kunnen door indieners gebruikt worden bij het meer inclusief uitwerken van voorstellen.

2. Een levendig netwerk rond doelgroepen en ervaringsdeskundigen

- Het bestaande netwerk van sleutelpersonen wordt versterkt door een intensivering in de intervisie en begeleiding/voeden van bestaande sleutelpersonen
- De training aan sleutelpersonen wordt doorontwikkeld zodat ook sleutelpersonen uit andere migrantengroepen kunnen worden aangetrokken opgeleid met een specifieke focus op groepen arbeidsmigranten.
- Tijdens de coronapandemie zijn de Facebook-pagina's Syriërs Gezond, Eritreeërs Gezond en Farsi Gezond heel belangrijk gebleken in het bereiken van mensen die nieuw in Nederland zijn. Deze pagina's bieden actuele, betrouwbare informatie over de coronamaatregelen. In 2021 wordt het platform Gezond in Nederland geborgd en bundelen hier bestaande toegankelijke voorlichtingsmaterialen over gezondheid en vluchtelingen.

Samenwerkingspartners

Inwoners, ministeries, lokale beleidsambtenaren, professionals en organisaties in preventie, zorg en welzijn, sociaal ondernemers/dienstverleners, patiëntenorganisaties, onderzoekers, migrantenorganisaties, thema-instituten, universiteiten en hogescholen.

B: Deelprogramma Gezondheidsvaardigheden

Van alle Nederlanders heeft 29% moeite om informatie over gezondheid te vinden, begrijpen en toe te passen en zo te zorgen voor een goede gezondheid. Het WRR rapport 'Weten is nog geen doen' (2017) concludeert dat er een behoorlijk verschil bestaat tussen wat van burgers wordt verwacht en wat burgers aankunnen. Dat leidt ertoe dat een groeiende groep mensen niet of geen goede toegang tot en kwaliteit van zorg krijgt. Deze groep loopt een reëel risico dat zij minder effectieve zorg en behandeling krijgen. Dit heeft gevolgen voor hun kwaliteit van leven en leidt tot onnodige zorgkosten. Om dit te veranderen moet het zorgstelsel, op het niveau van systeem, organisatie en professionals, inclusief zijn voor mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden. Het toegankelijker maken van preventie en zorg voor mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden, draagt direct bij aan het terugdringen van gezondheidsverschillen.

De coronacrisis maakt dit jaar duidelijk hoe belangrijk begrijpelijke communicatie in de zorg is. Zeker nu fysiek contact veel beperkter mogelijk is. Veel informatie gaat langs de kwetsbare groepen heen of ze begrijpen de informatie niet. Uit onderzoek blijkt ook dat mensen die weinig contact hebben met anderen het moeilijker

vinden de regels en de crisis te begrijpen. Zij maken zich ook meer zorgen. Met ingewikkelde termen als 'social distancing', 'groepsimmuniteit' en 'anderhalvemeterconomie' is dit geen verrassing.

Binnen het deelprogramma Gezondheidsvaardigheden worden de opgedane kennis en handvatten verder verrijkt. Pharos zorgt er hierbij voor dat deze kennis op een laagdrempelige manier aangeboden wordt via online en offline kanalen. Zo ondersteunt Pharos organisaties met kennis en handelingsperspectief om 'gezondheidsvaardige' organisaties te worden. Door de gerichte combinatie van deze kennis, aanvullende onderzoeksmethodes en goede kennisdistributie groeit Pharos in de komende jaren uit tot hét kennisplatform 'gezondheidsvaardigheden'. Hiermee vergroten we het bewustzijn bij beleidsmakers, professionals en onderzoekers,

Met professionals gaan we vraaggericht leren en experimenteren om zo onze kennisbasis, en daarmee de ondersteuning van professionals en organisaties, verder te versterken.

Pharos is al enige jaren coördinator van de Alliantie Gezondheidsvaardigheden. Hiermee zorgen we ervoor dat de kennis en hulpmiddelen binnen organisaties in heel Nederland verzameld en breed verspreid worden, waardoor de ambitie sneller gerealiseerd kan worden.

Impact in 2021

In 2021 wordt het kennisplatform verder versterkt en zal Pharos actief deelnemen aan kennisuitwisselingsbijeenkomsten van andere expertisecentra, projectgroepen en begeleidingscommissies. Onze kennis en expertise over succesvolle strategieën bij het duurzaam aanpakken van beperkte gezondheidsvaardigheden wordt verzameld en verspreid. Specifieke kennisvraagstukken in 2021 zullen zich richten op persoonlijke gezondheidsomgevingen, begrijpelijke en duidelijke communicatie rondom de coronacrisis en heldere en begrijpelijke communicatie door lokale overheden en GGD'en over gezondheid en zorg.

In 2021 worden persona's doorontwikkeld voor die ondersteunend kunnen zijn voor beïnvloeders en 'decision makers' in beleid, bestuur, onderzoek en uitvoering. Middels deze persona's wordt tevens het bewustzijn rondom effectieve gezondheidsvaardigheden vergroot. Rondom de persona's zal een campagne worden uitgerold, waarbij o.a. succesvolle strategieën en kennisproducten worden gedeeld.

Pharos wordt vaak benaderd voor het herschrijven en testen van (communicatie)middelen, zodat deze ook door mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden begrepen kunnen worden. In 2021 gaan we de kennis rondom deze werkwijze veralgemeniseren en actief delen, zodat organisaties geïnspireerd en geëquipeerd worden om zelf middelen te ontwikkelen die voldoen aan de criteria van toegankelijkheid en begrijpelijkheid voor iedereen. We blijven de Alliantie Gezondheidsvaardigheden coördineren en zetten in op verdere uitbreiding en versterking van dit netwerk.

Concrete inzet in 2021

1. Kennisplatform

- Nationale en internationale *best practices* en onderzoeken op het gebied van gezondheidsvaardigheden worden verzameld, verrijkt en gedeeld, ook in internationaal verband.
- Er wordt onderzocht en geëxperimenteerd op welke manier we het best onze kennis en *best practices* rond gezondheidsvaardigheden kunnen distribueren, waarbij we zullen starten met een nieuwe combinatie van een nieuwsbrief, blog en webinar.
- Via diverse projecten is er ervaring opgedaan in het vereenvoudigen van vragenlijsten. Deze resultaten gaan we bundelen, analyseren en verspreiden onder professionals en onderzoekers, zodat kwetsbare doelgroepen beter worden bereikt bij onderzoeken waarbij vragenlijsten betrokken zijn.
- Er worden persona's ontwikkeld voor verschillende beïnvloeders en 'decision makers' bij beleidsmakers, professionals en onderzoekers. Deze persona's zullen proactief en breed gedeeld worden, zodat alle betrokken organisaties ze kunnen gebruiken.
- Pharos coördineert de Alliantie Gezondheidsvaardigheden en zet in op verdere uitbreiding en versterking van dit netwerk. Dit doen we via netwerkbijeenkomsten, de werkgroepen, de website, nieuwsbrieven en social mediakanalen.
- Binnen de Alliantie Gezondheidsvaardigheden zullen wij proactief onze kennis en ondersteuningsmiddelen delen met de partners, zodat zij die ook kunnen inzetten.

2. (Door)ontwikkeling van onderscheidende middelen

- We blijven bijdragen aan het stimuleren van het gebruik van de terugvraagmethode en het delen van kennis hierover. We organiseren voor de vierde keer een 'terugvraag-dag'. Ook gaan we in samenwerking met onderwijsinstellingen en zorgorganisaties uitwerken hoe deze methode opgenomen kan worden in het curriculum en bij- en nascholingsaanbod.
- We halen op wat werkt, werken aan verbeteringen en delen de opbrengsten met betrekking tot het (gedigitaliseerde) 'Voorlichtingsmateriaal Beoordelingsinstrument (VBI)' en de 'Checklist Toegankelijke Informatie'. We breiden het VBI uit met een extra module, waardoor gebruikers verbetertips ontvangen naar aanleiding van hun score, zodat organisaties zelf steeds beter in staat zijn om toegankelijke informatie te ontwikkelen, zonder dat een organisatie als Pharos de materialen hoeft te testen en aan te passen.
- De e-learning over gezondheidsvaardigheden wordt breder verspreid onder professionals en er wordt een bredere accreditatie aangevraagd voor relevante beroepsgroepen.
- Er wordt een campagne uitgerold om succesvolle strategieën en kennisproducten in beeld te brengen die organisaties verder helpen om hun informatie- en communicatiemiddelen op een inclusieve manier te ontwikkelen.

Samenwerkingspartners

VNG, NVZ, NFU, LHV, NHG, Health Hub Utrecht, Trimbos Instituut, LOT-i, TNO, GGD GHOR Nederland, Alliantie Gezondheidsvaardigheden, Scienceworks, Nivel, IHLA, inwoners, gemeenten, GGD'en, jeugdhulporganisaties, Platform 31, VU-UvA, AMC, Universiteit Wageningen, Hogeschool Windesheim, RIVM,

migrantenzelforganisaties, zorg/welzijnsorganisaties, Landelijk Steunpunt Actieve inwoners (LSA), Stichting ABC, taalaanbieders en bibliotheken, FNO en soortgelijke fondsen.

7 Vitaal ouder worden voor iedereen

Meerjarenprogramma

De komende jaren staat Nederland voor een grote uitdaging. Bij ongewijzigd beleid stijgt de vraag naar zorg en ondersteuning van ouderen. De SER voorspelt een verdubbeling van de kosten voor de ouderenzorg in de komende 20 jaar. Deze opgave bekijken met kennis van gezondheidsverschillen kan een belangrijk onderdeel van de oplossing vormen. Ouderen met een lage sociaal economische status (SES) en/of migratieachtergrond zijn eerder, vaker en langer ziek. Om de stijgende kostencurve af te vlakken is er veel winst te behalen in de verbetering van preventie, wonen, zorg en welzijn, juist voor deze groep ouderen. Bij hen is het gezondheidspotentieel immers het grootst. Hierbij zijn vijf ontwikkelingen van belang.

Ten eerste is er sprake van een gekleurde vergrijzing. Naar verhouding stijgt het aantal ouderen met een niet-westerse migratieachtergrond sterk. In 2030 is één op drie 65+ers in de vier grote steden migrant. Op dit moment weten gemeenten en aanbieders zich onvoldoende raad met (gezondheids)behoeften en wensen van oudere migranten en hun mantelzorgers. Ten tweede blijven de gezondheidsverschillen tussen hoogopgeleide en laagopgeleide ouderen toenemen (CBS). Een belangrijk onderdeel van deze trend is de groeiende complexiteit van de zorg terwijl meer dan 2 miljoen 55+ers laagopgeleid is. Ten derde neemt het aantal ouderen met (meerdere) chronische ziekten toe. De groeiende groep ouderen met een lage opleiding en ouderen die leven in armoede hebben doorgaans een slechtere kwaliteit van leven en meerdere chronische ziekten. Dementie komt bijvoorbeeld vaker voor onder ouderen die leven in armoede en onder oudere migranten. Ten vierde blijven ouderen langer thuis wonen; een wens van zowel de ouderen als de overheid. Zoals de samenleving nu is ingericht kan niet iedereen in deze beweging mee. Binnen de groep ouderen leeft een deel al hun hele leven lang in kwetsbare omstandigheden. De professionele hulp, zorg en welzijn ter ondersteuning van zelfredzaamheid bereiken deze ouderen nauwelijks tot niet. Als vijfde en laatste ontwikkeling noemen we het tekort aan professionals in welzijn en zorg en de groeiende druk op vrijwilligers en mantelzorgers. De verhouding tussen het aantal mantelzorgers en het aantal ouderen wordt steeds ongunstiger waardoor het aantal mantelzorgers dat overbelast is, toeneemt. Deze ontwikkelingen komen vaak samen bij ouderen met een migratieachtergrond waardoor zij vaker in een kwetsbare situatie belanden.

Ouderen dragen met hun kennis, vrijwilligerswerk, mantelzorg, oppas of huisvesting voor kinderen en kleinkinderen sterk bij aan een vitale samenleving. Of het goed of slecht met ouderen gaat heeft daarmee invloed op de gehele samenleving. 'Vitaal ouder worden voor iedereen' is daarmee van belang voor ons allemaal.

De groeiende druk op de ouderenzorg is een grote prioriteit binnen VWS. We zien op dit moment veel extra programma's als Langer Thuis, 1 tegen eenzaamheid en het nationaal actieplan dementie. In de praktijk zien we nog een worsteling in het bereiken van het gewenste effect bij de migranten- en laagopgeleide ouderen en hun omgeving. De uitbraak van COVID-19 en de bijbehorende maatregelen hebben een enorme impact gehad juist op ouderen in een kwetsbare situatie. Daarmee kwamen opnieuw de mechanismen die leiden tot gezondheidsverschillen bloot te liggen: de risicofactoren en de mate van beschermende factoren zijn ongelijk verdeeld en informatie over het virus, maatregelen en ondersteuningsmogelijkheden bereiken ouderen en hun mantelzorgers in ongelijke mate. Een ander actueel thema is het thema van discriminatie bij migrantenouderen en hun families.

Pharos werkt vanuit het principe dat iedereen een kans verdient om vitaal oud te worden en recht heeft op goede toegankelijkheid en kwaliteit van wonen, zorg en ondersteuning. Pharos draagt hier aan bij vanuit haar kennispositie op het thema inclusieve zorg en ondersteuning bij het ouder worden. Persoonsgerichte en daarmee cultuursensitieve zorg is daarbij het uitgangspunt. We zetten kennis in over het betrekken van mensen in (sociaal) kwetsbare situaties bijvoorbeeld via sleutelpersonen of het inzetten op inclusief onderzoek. We bieden handelingsperspectief op systeem- en netwerkgericht werken en richten ons op empowerment van de ouderen en hun mantelzorgers zelf.

Er wordt in verschillende regio's al hard gewerkt aan een meer preventieve, netwerkgerichte en integrale aanpak op het thema ouder worden. Pharos draagt hieraan bij vanuit haar unieke kennis over inclusiviteit, zodat mensen met een laag inkomen, beperkte gezondheidsvaardigheden en/of migratieachtergrond ook bereikt worden. Dit draagt bij aan het verminderen van de druk op de ouderenzorg, het versterken van ondersteuning en het verkleinen van de sociaal-economische gezondheidsverschillen onder ouderen en hun mantelzorgers. Pharos wil hiermee bereiken dat het belang van inclusiviteit breed in de ouderenzorg en -ondersteuning wordt erkend en kennis en handelingsopties worden toegepast door de grootste spelers en (beleids)programma's. Pharos is hierin aanjager om de kansen die een inclusieve aanpak biedt te vertalen naar de praktijk, waardoor de kostencurve afgevlakt kan worden.

Impact in 2021

In 2021 ligt de focus op het stimuleren van een inclusieve regionale aanpak, met name gericht op migranten en hun mantelzorgers. Door als landelijk expertisecentrum aan te sluiten op lokale vraagstukken draagt Pharos bij aan de kennis en het handelingsperspectief van beleidmakers en professionals en daarmee concrete verbeteringen in de praktijk. Hierbij zetten we onze Pharos-brede expertise in die is opgedaan binnen programma's zoals GezondIn en eHealth4all. In 2021 bouwen we voort op de behoefte aan kennis over een inclusieve aanpak die we in 2020 via regionale werktafels hebben opgehaald. Pharos heeft een sterke positie omdat we van oudsher werken vanuit de maatschappelijke behoeften en aansluiten op de vraagstukken in de praktijk.

Naast de aanpak op inclusieve zorg voor ouderen zet Pharos extra in op het thema dementie. Pharos werkt samen met en vult aan op de nationale dementiestrategie (2021-2030).

In 2021 draagt Pharos er aan bij dat zowel de bestaande ketenaanpak dementie als dementiepreventie beter aansluiten op specifieke behoeften bij ouderen in kwetsbare omstandigheden en migranten in het bijzonder.

Concrete inzet in 2021

1. Inclusieve regionale aanpak

- In 2020 heeft Pharos 3 regio's met kennis ondersteund in het werken aan een inclusieve aanpak op ouder worden. In 2021 leveren we op basis van deze ervaringen een effectief werkproces hiervan op met succesfactoren en breiden we met deze kennis het aantal regio's - op geleide van de vraag - uit. Voor de uitvoering trekken we samen op met het GezondIn netwerk. Zie hiervoor ook de ambities in hoofdstuk 2. We werken samen met lokale en regionale kenniscentra zoals bijvoorbeeld Ben Sajet centrum, Saxion, Windesheim en Regionale Ondersteuningsstructuren (ROS).
- We ontsluiten de bestaande kennis door handelingsperspectief te bieden o.a. via het opzetten van kennisdossiers en door interactieve kennisdeling via bijvoorbeeld vrij toegankelijke masterclasses. We doen

dit op subthema's als 'bereiken en betrekken', 'inclusief werken in de ouderenzorg', 'regionaal voorbereiden op een verkleurde vergrijzing in samenwerking vanuit zowel wonen, zorg als welzijn', 'inclusieve palliatieve zorg', 'samenwerken met migrantenorganisaties', 'vorbereiden op de oude dag'en 'woon-zorg combinaties voor mensen in kwetsbare omstandigheden'.

2. Inclusieve aanpak dementie

- Om kennis over dementie bij migranten te vergroten onderzoeken we de rol die sleutelpersonen hierin kunnen vervullen. In 2020 zijn de eerste sleutelpersonen opgeleid. In 2021 gaan we hiermee door maar tegelijkertijd monitoren we de resultaten en werkprocessen in relatie tot onder meer vroegsignalering van dementie.
- In samenwerking met het deelprogramma Gezondheidsvaardigheden doen we een analyse van de problematiek rondom dementie en beperkte gezondheidsvaardigheden. Op basis van de behoefte onder professionals komen we tot praktische tools.
- Pharos verkent de samenwerkingsmogelijkheden om te komen tot een landelijk expertisecentrum dementie en migranten.

3. Inclusieve aanpak preventie dementie

- Om de inspanningen op preventie van dementie ook bij mensen met een laag inkomen, beperkte gezondheidsvaardigheden en/of een migratieachtergrond te laten slagen levert Pharos een kennisdossier op.
- Pharos sluit met deze kennis over gezondheidsverschillen bij dementie aan op bestaande programma's en consortia op het thema preventie van dementie. Agendering van dit thema vindt plaats door het organiseren van een stakeholdersbijeenkomst 'inclusieve preventie dementie' waarin we tevens verkennen of er momentum is voor het opstellen van een gezamenlijke agenda op dit thema.

Actuele zaken en agendering

Gedurende het jaar voorzien we vanuit onze rol als kenniscentrum partijen zoals gemeenten, beleidsmakers, wijkteams, huisartsen, praktijkondersteuners, welzijn, publieke gezondheidszorg, ouderenzorg en -ondersteuningsorganisaties, migrantenorganisaties, verzekeraars en zorgkantoren van actuele inzichten, praktische informatie en kennis. We delen onze kennis ook door artikelen te publiceren en door workshops en presentaties te houden op bijeenkomsten die georganiseerd worden door andere instellingen. Onze kennis is beschikbaar bij de ontwikkeling en herziening van standaarden en richtlijnen die door en voor beroepsgroepen worden opgesteld. Ook in internationaal verband wordt kennis uitgewisseld, in het bijzonder om de (weinig) kennis die beschikbaar is op het gebied van zorg en ondersteuning aan migrantenouderen te verzamelen en te delen.

De impact van COVID-19 is groot op ouderen in kwetsbare omstandigheden. De crisis heeft de haarscheuren in het Nederlandse systeem laten zien voor met name deze groep. Dit is een extra onderstreping van het belang om te innoveren. Binnen dit werkprogramma houden we oog voor kansen om met kennis van (samenwerken met) deze ouderen en hun mantelzorgers in te zetten om de impact van COVID-19 en de bijbehorende maatregelen te minimaliseren. We denken daarbij aan onderzoek, factsheets en artikelen.

Samenwerkingspartners

Platform31, Deltaplan Dementie, DementiezorgVoorElkaar, Vilans, Movisie, NIVEL, Trimbos, Zorg voor Beter, ENIEC, Ben Sajet Centrum, Tao of Care, Alzheimer Nederland, OLVG, Erasmus MC, Radboud, UMCA, Hogescholen van Utrecht, Rotterdam, Windesheim, Saxion, UvH, NOOM, KBO-PCOB, Aedes-Actiz, V&VN, BeterOud, MantelzorgNL, Gemeenten, INTERDEM, zorgkantoren, zorgverzekeraars, professionals in de eerste lijn en het wijkteam, docenten aan de beroepsopleidingen, zorggroepen, woningbouwverenigingen, achterstandsfondsen, ROS'en, Federatie voor Gezondheid.

8 Gezondheid & Migratie

Meerjarenprogramma

Het aantal inwoners van Nederland met een migratieachtergrond zal tot 2050 zeer waarschijnlijk toenemen. Dit blijkt uit recent onderzoek van het CBS en NIDI. Afhankelijk van hoe de migratie naar Nederland zich in de toekomst ontwikkelt, groeit het aandeel inwoners met een migratieachtergrond naar 30% tot 40% van de Nederlandse bevolking. Er is nu al sprake van superdiversiteit. Dat wil zeggen dat de groep inwoners met een migratieachtergrond niet alleen groter, maar ook veel meer divers is geworden. De komende jaren wordt in ieder geval een groei in arbeidsmigranten verwacht.

Specifieke aandacht voor deze toenemende diversiteit in zorg en hulpverlening is van waarde en noodzakelijk. Er zijn grote verschillen tussen verschillende migrantengroepen en ook zijn individuele verschillen vaak groter dan de overeenkomsten van de gemeenschappelijke achtergrond. Toch is het hebben van een migratieachtergrond een belangrijke determinant van gezondheid.

Mensen met een migratieachtergrond, waaronder mensen die hun land van herkomst zijn ontvlucht, komen op veel indicatoren die CBS gebruikt om brede welvaart te definiëren een stuk ongunstiger uit dan mensen met een Nederlandse achtergrond. Ook hebben zij een grotere vraag naar ondersteuning dan gemiddeld in Nederland. Er is aanzienlijk gezondheidspotentieel te winnen wanneer er in toenemende mate rekening wordt gehouden met de belemmerende en beschermende factoren die het leven met een migratieachtergrond met zich meebrengt. Factoren die een rol spelen zijn bijvoorbeeld de taalbarrière, cultuurverschillen in ziektebeleving, specifieke gezondheidsrisico's, wantrouwen en onbekendheid met zorg, gevolgen van (ervaren) discriminatie, de fysieke en psychische gevolgen van een oorlog en vluchtverleden en extra belastende factoren zoals stress rond asielprocedures en gezinshereniging. Uiteindelijke zorgkosten verminderen en de kwaliteit van zorg verbetert wanneer professionals hun aanbod optimaal aan kunnen laten sluiten bij de (soms) specifieke behoeften van deze groepen.

Tijdens de eerste golf van het coronavirus zijn mensen met een migratieachtergrond relatief zwaar getroffen. Het CBS constateert dat oversterfte bij migranten van de eerste en tweede generatie zo'n 10% hoger ligt dan bij autochtone Nederlanders. Dit komt waarschijnlijk doordat zij relatief veel werken in contactberoepen die ze niet vanuit huis kunnen doen. Ook hebben ze minder toegang tot goede informatie over het virus en tot de zorg, omdat ze de Nederlandse taal niet of minder goed spreken. Daarnaast komen bepaalde risicofactoren voor Covid-19 in sommige etnische groepen vaker voor, zoals diabetes, obesitas of hoge bloeddruk. Met name de problematiek van arbeidsmigranten kwam breed onder de aandacht. Een grote groep mensen, naar schatting zo'n 400.000, uit de Europese Unie die voorheen tot het Oostblok behoorden (de zogenaamde MOE-landers) werken vaak tijdelijk in Nederland in laagbetaalde banen en wonen dicht op elkaar. Zij zijn vaak niet goed bekend met de Nederlandse zorg en door afhankelijkheid van de werkgever speelt er angst om zich ziek te melden. Ook asielzoekers en vluchtelingen zijn kwetsbare en belangrijke doelgroepen.

De negatieve gevolgen van discriminatie en sociale uitsluiting beheersen al een tijd het publieke debat. Dit thema heeft ook een directe invloed op het welbevinden en de gezondheid van mensen. Mensen kunnen letterlijk ziek worden van het ervaren van discriminatie en sociale uitsluiting: zo tonen diverse studies een verband aan tussen het ervaren van discriminatie en depressie. Mensen die discriminatie ervaren, kampen met een lager zelfbeeld en voelen zich onveiliger in bepaalde situaties. Daarmee raakt het ook andere domeinen van het leven: stress en andere gezondheidsklachten kunnen bijvoorbeeld impact hebben op het

werkende leven. Uit onderzoek van het SCP blijkt dat met name mensen met een Marokkaanse achtergrond en Moe-landers zich relatief vaak gediscrimineerd voelen maar ook mensen zonder migratieachtergrond maar met een lage sociaaleconomische achtergrond kunnen discriminatie ervaren.

Ook genderverhoudingen zijn van invloed op gezondheid en participatie. Voor gemigreerde vrouwen kan de traditionele rolverdeling binnen gezinnen een barrière zijn om betaald werk te doen en verschuivende rolpatronen binnen gezinnen die nieuw zijn in Nederland resulteren vaak in spanning, stress en scheiding. Culturele achtergrond en opleidingsniveau hebben ook invloed op kennis en waarden en normen omtrent seksualiteit. Dikwijls ervaren professionals handelingsverlegenheid in het bespreekbaar maken van dergelijke onderwerpen.

Ons streven is dat alle mensen met een migratieachtergrond, of ze recent als vluchteling naar Nederland zijn gekomen of hier al meerdere generaties wonen, een gelijke toegang tot en goede kwaliteit van zorg krijgen. Pharos ondersteunt het creëren van een inclusieve samenleving en gelijke kansen op gezondheid voor iedereen. Om dit te bereiken zal binnen het zorgsysteem specifiek aandacht besteed moeten worden aan de beschermende en belemmerende factoren voor gezondheid die een (gedwongen) migratieverleden met zich meebrengt. Het programma Gezondheid Vluchtelingen en Migranten beheert en ontwikkelt samen met wetenschap, praktijk en beleid samenhangende en toegankelijke kennis ter bevordering van de gezondheid van mensen met een migratie of een vluchtverleden. Hierbij besteden we specifieke aandacht aan: toegang tot en kwaliteit van zorg, participatie en inclusie.

Toegang tot en kwaliteit van zorg is voor alle mensen in Nederland belangrijk maar voor mensen met een migratieachtergrond niet altijd evident. Er is gezondheidswinst te behalen wanneer zorgaanbod wordt aangepast aan specifieke belemmerende factoren als taal, onbekendheid en wantrouwen jegens zorgprofessionals. Het programma Gezondheid Asielzoekers en Vluchtelingen heeft jarenlange ervaring en kennis opgebouwd op het gebied van zorg aan en veerkrachtversterking van mensen met een vluchtverleden. De komende jaren zal zij haar expertise verdiepen en verbreden naar alle migrantengroepen in Nederland waarvoor het risico bestaat dat zij gezondheidsachterstanden oplopen. Zo zal Pharos zich de komende jaren verder ontwikkelen tot *het* expertisecentrum op het gebied van gezondheid en migratie, met state of the art kennis en handelingsperspectieven zodat professionals cultuursensitieve zorg kunnen bieden en migranten deze weten te vinden. Ook zal Pharos een aanjaagfunctie vervullen door problematiek rond gezondheid en migratie bij belanghebbende partijen, van beleidsmakers tot werkgevers, te agenderen.

Participatie maakt mensen gezonder en tegelijkertijd belemmert (on)gezondheid dikwijls succesvolle participatie. Vluchtelingen lopen een groot risico om blijvend aan de zijlijn van de samenleving te komen staan wanneer zij geen goede start in Nederland kunnen maken. Pharos investeert de komende jaren in een goede start voor mensen die nieuw zijn door aandacht te vragen en kennis te bieden over de invloed van (psychische) gezondheid op inburgering en integratie. Ook bouwen we kennis op over vluchtelingen die al langer in Nederland zijn maar, die mogelijk omwille van gezondheid, niet is gelukt om actief deel te nemen. Daarmee is er over vijf jaar breed bewustzijn bij ketenpartners in het sociaal domein van het belang van (psychische) gezondheid voor participatie en gebruiken zij de kennis van Pharos om dit te bevorderen.

Een inclusieve samenleving vereist dat niemand zich buitengesloten voelt. Ervaren discriminatie komt veel voor bij mensen met een migratieachtergrond met gezondheidsachterstanden tot gevolg. Migrantenvrouwen staan hierbij vaak nog extra achter omdat cultureel bepaalde gendernormen hen extra kwetsbaar maken om geïsoleerd te raken. Pharos investeert de komende jaren in het opbouwen en delen van kennis en expertise op het gebied van discriminatie en gezondheid en genderdynamiek binnen migrantengroepen zodat professionals cultuur- en gendersensitieve zorg en ondersteuning kunnen bieden.

Impact in 2021

Omtrent toegang tot en kwaliteit van zorg buigt het programma Gezondheid Vluchtelingen en migranten zich in 2021 over een specifieke grote groep nieuwkomers in Nederland: arbeidsmigranten uit Midden en Oost-Europa. Er is nog relatief weinig kennis over de gezondheid van deze groep en wat deze groep nodig heeft om de weg te leren kennen in het Nederlandse gezondheidssysteem. Ook zijn professionals nog relatief onbekend met hoe zij in kunnen spelen op de problematiek van deze specifieke doelgroep. Pharos zal samenwerkingen met wetenschappers en andere kenniscentra zoals het KIS aangaan om in kaart te kunnen brengen welke kennis hieromtrent reeds beschikbaar is en welke hiaten er nog zijn. Hierbij bouwen we tevens voort op bestaande kennis, bijvoorbeeld bij het aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten. Ook gaan we in gesprek met belanghebbende partijen als gemeenten, werkgevers en uitzendbureaus om te verkennen wat zij kunnen doen om gezondheidsachterstanden bij deze groep te voorkomen. Tevens investeren we in nauwe samenwerking, netwerkvorming en kennisdeling met migrantenzelforganisaties. Zij kennen de uitdagingen waar hun achterban mee te maken heeft en weten deze goed te bereiken. Ook delen we deze kennis breed met professionals in de zorg, onder meer via het platform huisarts migrant. Naast arbeidsmigranten blijven we ook aandacht besteden aan een specifieke kwetsbare groep, mensen zonder verblijfsvergunning in Nederland.

Om participatie, en daarmee de gezondheid, van migranten te bevorderen is het cruciaal om aandacht te besteden aan gezondheid in de inburgeringsfase omdat (psychische)gezondheidsklachten vaak leiden tot uitval. Halverwege 2021 zal de nieuwe wet inburgering ingaan, waardoor de regie voor inburgering bij de gemeente komt te liggen. Pharos heeft in het Kennisdelingsprogramma reeds een solide kennisbasis opgebouwd omtrent de risico's en kansen van gezondheid van statushouders. In 2021 zal Pharos waar mogelijk samenwerking met andere kenniscentra en het programma GezondIn aangaan om gemeenten van kennis te voorzien bij het inrichten van dit nieuwe sturingsinstrument. Ook zullen we onze kennis verder verrijken door het ophalen van succesvolle voorbeelden en evidence-based handelingsperspectieven van het voorkomen van uitval vanwege gezondheidsproblemen. Tevens zullen we onze kennis specifiek toepasbaar maken en toespitsen op de nieuwe wet inburgering en breed delen onder gemeenten en ketenpartners als taalscholen, werkgevers en vrijwilligersorganisaties. Tegelijkertijd is het belangrijk om aandacht te besteden aan de groep vluchtelingen die al langer in Nederland zijn maar nog maar beperkt actief deelnemen in de samenleving. We zullen verkennen wat de aanknopingspunten zijn om hen te activeren en veerkracht te versterken en brengen beschikbare kennis op het gebied van dit onderwerp in kaart. Vanuit de succesvolle samenwerking die is opgebouwd met het vrijwilligersplatform NOV in het programma Aan de Slag onderzoeken we de mogelijkheden om ook mensen die al langer in Nederland wonen te activeren om zo hun gezondheid te verbeteren.

Nu er brede aandacht is en er steeds meer ervaringen met discriminatie aan het licht komen, is het van belang om de feitelijke kennis over de invloed van discriminatie op gezondheid goed in kaart te brengen. Daarom zullen we in 2021 een kennisdossier over dit thema beginnen op te bouwen om dit thema gedurende een aantal jaren te agenderen en van een stevige kennisbasis te voorzien voor zowel beleid- als praktijkprofessionals. In 2021 zullen we beginnen met risicofactoren en reeds beschikbare kennis in kaart te brengen, kennislacunes te bepalen en samenwerkingen met relevante partijen aan te gaan. Ook zullen we door middel van kwalitatieve verkenningen bij professionals en zorggebruikers optekenen welke ervaringen en beelden er leven omtrent dit thema en wat hen zou kunnen helpen om dit bespreekbaar te maken. Wanneer een goed overzicht is opgebouwd zullen we een meerjarenplan formuleren om blijvende aandacht te vragen voor discriminatie en sociale uitsluiting. Ook besteden we aandacht aan genderdynamiek en (seksuele) relaties bij vluchtelingen in Nederland en bouwen verder aan samenwerkingen rond dit thema.

Concrete inzet in 2021

1. Toegang tot en kwaliteit van zorg

Arbeidsmigranten

- Om te ontwikkelen tot het kennisplatform voor gezondheid en (arbeids)migratie zal Pharos in kaart brengen welke spelers er op dit thema actief en van belang zijn, welke kennis reeds beschikbaar is en welke vragen er nog leven. Vervolgens zullen we actief samenwerkingsverbanden opzoeken met partijen als KIS, Fairwork en Platform31 om vorm te kunnen geven aan het platform en aan een kennisbasis te bouwen.
- Om de kennisvraag die leeft rond het thema gezondheid en arbeidsmigranten te verhelderen zullen we een scan uitvoeren door interviews te doen met de doelgroep zelf, maar ook met belangenorganisaties, scholen, GGD, gemeenten, politie/wijkagenten en werkgevers/uitzendbureaus.
- Om te horen welke vragen leven omtrent dit thema zullen we samen met zelforganisaties kennis vergaren in een maaksessie met belangrijke stakeholders. In de maaksessie zullen we onderzoeken aan welke ondersteuning, materialen of kennisproducten behoefte is en wie welke taak op zou kunnen pakken.
- Op basis van de uitkomsten van de maaksessie zullen we (bestaand) materiaal (door)ontwikkelen om te kunnen voldoen aan de kennisvraag vanuit de doelgroep
- We zullen de problematiek en adviezen voor oplossingen bij belanghebbende partijen agenderen.

Kennisdeling migranten en vluchtelingen en gezondheid

- Nauwe samenwerking met migrantengroepen is essentieel om gezondheidsverschillen duurzaam aan te pakken. Hiervoor investeren we in een partnerschap met migrantenzelforganisaties door hen actief en aan de voorkant van plan en beleidvorming te betrekken, maar ook om onze kennis met en te delen en een platform te bieden zodat deze organisaties rond het thema gezondheid en migratie ervaringen wisselen met elkaar uit kunnen wisselen. Om dit platform te faciliteren houden we geregeld (online)netwerkbijeenkomsten.
- Met huisarts-migrant.nl is up to date kennis en gebruiksvriendelijke informatie beschikbaar over specifieke aspecten van ziekten en behandelingen bij migrantenpatiënten en patiënten met beperkte gezondheidsvaardigheden. We zullen dit instrument ook in 2021 onderhouden en versterken.

Ongedocumenteerden

- Pharos levert een bijdrage aan de toegang tot zorg voor iedereen door informatie en kennis over zorg aan illegalen (ook ongedocumenteerden en niet toegelaten asielzoekers) te bundelen, beschikbaar te stellen en te delen met relevante organisaties. Dit doen we onder andere door het faciliteren van het netwerk Lampion en door kennis te delen ten behoeve van actuele vraagstukken waaronder de Landelijke Vreemdelingen Voorzieningen.

2. Participatie

Inburgering

- De nieuwe wet inburgering is het belangrijkste sturingsinstrument om nieuwkomers een gezonde start te kunnen geven in Nederland. Pharos bouwt voort op haar bestaande kennisbasis over de risico's en kansen rond gezondheid bij inburgering en verrijkt deze kennis in lijn met de nieuwe wet. Dit doen we in samenwerking met andere kennisinstellingen, zoals het KIS, om gezamenlijk optimale ondersteunende kennis te kunnen bieden. Daarom zal Pharos in 2021 starten in kaart te brengen welke kennisproducten reeds beschikbaar zijn en waar nog behoefte aan is om de vraag naar kennis vanuit gemeenten zo goed mogelijk te bedienen.
- Bestaande kennisproducten zullen worden geüpdatet in lijn met de werkwijze ingegeven door de nieuwe wet en zullen breed onder de aandacht worden gebracht bij gemeenten. Ook worden goede voorbeelden en geleerde lessen vanuit de gemeenten opgehaald om deze kennis verder te kunnen verrijken.
- Gemeenten willen investeren in de veerkracht van statushouders en vragen naar geschikte interventies. In 2021 verkennen we in samenwerking met Arq welke laagdrempelige preventieve interventies ter bevordering van psychische gezondheid van vluchtelingen in de praktijk worden gebruikt en waarom. Wat maakt deze interventies bruikbaar en succesvol? We updaten de bestaande lijst met laagdrempelige psychosociale interventies.
- Ook uitvoerende ketenpartners als taalscholen, reïntegratiebureaus, welzijnsorganisaties, maatschappelijke begeleiders en werkgevers hebben een belangrijke rol in signalering en ondersteuning bij (psychische) gezondheidsproblemen. Bij deze partijen agenderen we het belang van gezondheid om uitval te voorkomen en bieden we handelingsperspectieven hoe zij hierop in kunnen spelen in hun activiteiten.

Activering oudkomers

- Er is een aanzienlijke groep vluchtelingen waarvan het niet gelijk is gelukt om een actieve start in Nederland te maken en die langdurig in de bijstand belanden, met verlies van gezondheidspotentieel tot gevolg. Pharos wil haar kennisbasis over deze groep en achterliggende risico's en kansen opbouwen. Hiervoor doen wij een quick-scan naar onderliggende problematiek en werkzame elementen voor het (re)activeren van migranten en het bieden van psychosociale begeleiding die langdurig in de bijstand zitten en geïsoleerd leven.
- Tevens onderzoeken we vanuit onze ervaring met het inzetten van vrijwilligerswerk de mogelijkheden om deze groep aan te laten sluiten bij bestaande vrijwilligersactiviteiten. Op die manier zou deze groep alsnog een actieve bijdrage kunnen leveren en zo uit hun isolement kunnen ontsnappen.

3. Inclusie

(Ervaren) discriminatie en sociale uitsluiting

- In 2021 wil Pharos een kennisbasis op gaan bouwen rond het thema (ervaren) discriminatie/ sociale uitsluiting en gezondheid. Hiervoor zullen we in de eerste plaats verkennen welke partijen van belang zijn rond dit thema, een verbinding met hen aangaan en hen met elkaar in gesprek laten treden door het organiseren van een symposium. Ook brengen we in kaart welke beschermende en risicofactoren van belang zijn in dit kader door middel van een theoretische verkenning van de bestaande (wetenschappelijke) literatuur.

- Naast een theoretische verkenning willen we in gesprek gaan met zowel gebruikers als aanbieders van zorg om in kaart te brengen welke ervaringen, kansen en dilemma's er leven op het gebied van discriminatie/ sociale uitsluiting in de zorg. Deze kwalitatieve verkenning zullen we beschrijven en vanuit deze bevindingen een aantal aanbevelingen formuleren.
- Op basis van zowel de theoretische als de kwalitatieve verkenningen zullen we een meerjarenplan ontwikkelen om een solide kennispositie op dit thema te ontwikkelen.

Gender en migranten

- Verschuivende rolpatronen tussen mannen en vrouwen spelen een belangrijke rol voor de gezondheid en het welzijn van mensen. Het is van belang dat professionals die nieuwkomers ondersteunen zich bewust zijn van deze dynamiek. Pharos biedt hen handelingsopties om stellen te begeleiden bij het invulling geven aan hun leven in een nieuwe context.
- Culturele achtergrond en opleidingsniveau bepalen vaak kennis en opvattingen omtrent seksualiteit. Pharos versterkt haar kennisbasis rond dit thema en onderzoekt samenwerkingsmogelijkheden met andere instellingen als Rutgers om seksualiteit, en aanverwante thema's als gender gerelateerd geweld, bespreekbaar te maken bij migrantengroepen en zorgprofessionals toe te rusten met het juiste handelingsrepertoire.

Actuele zaken

- De afgelopen jaren is gebleken dat zich regelmatig onverwacht kansen voordoen om met onze kennis bij te dragen aan beleidsontwikkeling, bijvoorbeeld rond de flexibilisering van de asielketen. Wij volgen actuele ontwikkelingen, agenderen daar waar nodig en voorzien overheid gelieerde instanties en professionals van kennis, signalen en informatie.
- Door het jaar heen krijgt Pharos veel 'on geplande' verzoeken, vaak naar aanleiding van actuele ontwikkelingen of casuïstiek. Deze partijen worden op adequate wijze voorzien van de beschikbare kennis.

Samenwerkingspartners

Migrantenzelforganisaties, GGD-en, wijkteams, taalcoaches en – consulenten, gemeenten, gemeentelijke casemanagers (werk, participatie en inkomen), werkgevers, taalscholen, welzijnsorganisaties, NOV, VluchtelingenWerk, GGZ Nederland, Rutgers, Movisie, Sense, UAF, KIS, sleutelpersonen, JGZ, Veilig Thuis, NIDOS, COA, Landelijk Platform Terugkeer, DT&V, IOM, VNG, Divosa, Defence for Children, Dokters van de Wereld, GGD GHOR Nederland, Johannes Wier Stichting, Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (KNOV), SOA Aids Nederland.

9 Vrouwelijke Genitale Verminking

Meerjarenprogramma

'In Nederland wonen 4.200 meisjes die in de komende 20 jaar het risico lopen om te worden besneden. Daarbij wonen er 41.000 vrouwen in Nederland die besneden zijn. 15.000 van hen hebben de meest ingrijpende vorm van VGV (infibulatie) ondergaan. De preventie van Vrouwelijke Genitale Verminking (VGV) en de zorg voor vrouwen die besneden zijn blijft daarom onverminderd belangrijk.' Dit waren de hoofdconclusies van het prevalentieonderzoek dat in 2019 door Pharos, in opdracht van VWS, werd afgerond.

Vrouwelijke Genitale Verminking is een ernstige vorm van kindermishandeling. Alle vormen van VGV zijn in Nederland verboden en strafbaar: zero tolerance. De Nederlandse overheid maakt zich sterk voor het terugdringen van deze praktijk. Dit doet zij binnen het nationale meerjarenprogramma Geweld Hoort Nergens Thuis. In dit programma werken de Ministeries van VWS en J&V en de VNG samen met betrokken partijen om partijen huiselijk geweld en kindermishandeling terug te dringen. In de uitwerking van dit plan is in 2020 een actieplan Schadelijke Praktijken opgesteld waarin ook een plan van aanpak is geïncorporeerd om VGV tegen te gaan.

Met de totstandkoming van de actieagenda Schadelijke Praktijken is invulling gegeven aan meerdere vragen die vanuit de Tweede Kamer omtrent Schadelijke Praktijken waren gesteld. In de actieagenda wordt VGV meegenomen als één van drie schadelijke praktijken naast eer-gerelateerd geweld en huwelijksdwang en achterlating. In 2019 is een verkenning gedaan naar de aard en omvang van Schadelijke Praktijken waarin knelpunten en potentiële maatregelen zijn geïdentificeerd. Pharos heeft uitgebreid input geleverd aan deze verkenning, onder andere aan de hand van aanbevelingen die zijn voortgekomen uit het prevalentieonderzoek. Op basis van deze verkenning heeft het Ministerie van VWS, mede namens de ministers van SZW, OCW en BZ, de actieagenda Schadelijke Praktijken opgesteld. In deze actieagenda wordt gepleit voor een samenhangende aanpak van Schadelijke Praktijken, om deze eerder en beter in beeld te krijgen en te stoppen en duurzaam op te lossen. Het plan beoogt dat professionals beter leren de problemen vroegtijdig te herkennen, dat zij signalen en vermoedens melden en vervolgens kunnen handelen met de juiste vaardigheden en instrumenten. De actieagenda wordt in 2020 en 2021 ten uitvoer gebracht.

De regie van het beleid ter bestrijding van VGV is in handen van het ministerie van VWS. Doel van het landelijk beleid is het voorkómen van alle vormen van VGV bij in Nederland woonachtige meisjes en daarnaast het leveren van goede zorg aan vrouwen die reeds besneden zijn. Pharos is als het landelijk kenniscentrum op dit thema zowel landelijk als internationaal de vanzelfsprekende partij om mee samen te werken en te raadplegen als het gaat om preventie, zorg en kennis rondom VGV. Hiervoor trekken we in Nederland met veel organisaties op, zoals de Federatie Somalische Associaties Nederland (FSAN), GGD GHOR Nederland, JGZ, KNOV en Veilig Thuis. Met elkaar hebben we de Nederlandse ketenaanpak ontwikkeld waar we in verschillende Europese landen om geroemd worden. Om te voorkomen dat we in de toekomst met hogere aantallen geconfronteerd worden, blijven we deze aanpak bestendigen en monitoren en dragen we bij aan de ambities die zijn uiteen gezet in de actieagenda Schadelijke Praktijken.

De komende jaren zal Pharos haar kennis en expertise blijven inzetten om te stimuleren dat meisjes in Nederland geen risico meer lopen om besneden te worden. Daarbij delen we onze kennis om te stimuleren dat vrouwen in Nederland die besneden zijn de zorg ontvangen die zij nodig hebben. Ook maken we kennis over VGV landelijk beschikbaar en toegankelijk via het Focal Point voor iedereen die deze behoefte, in

Nederland en internationaal. Tevens is Pharos de academische autoriteit op het gebied van VGV in Nederland, publiceert regelmatig artikelen over dit onderwerp in wetenschappelijke tijdschriften, en houdt de kennisbasis up to date door het verwerven van (wetenschappelijke) kennis over dit onderwerp nationaal en internationaal.

Impact in 2021

In 2021 blijft Pharos invulling geven aan haar rol als Focal Point VGV. Dit doen we in aanvulling op en in afstemming met de ontwikkelingen en acties die plaatsvinden binnen het programma Schadelijke Praktijken. Als Focal Point bouwen we verder aan de kennisbasis omtrent VGV, blijven we het onderwerp op de agenda zetten bij belanghebbende partijen en delen we onze kennis breed met ketenpartners. Hierbij zetten we in op drie deelgebieden; preventie, zorg en kennis.

Op het gebied van preventie voeren we een aantal basistaken uit die net als voorgaande jaren bij Pharos zijn belegd, zodat de Nederlandse ketenaanpak verder wordt versterkt en bestendigd en partners blijven afstemmen en bijgeschoold zijn. Dit betreft onder andere het versterken van kennis van de VGV sleutelpersonen, het organiseren en trekken van een aantal landelijke netwerken waarin ketenpartners bijeenkomen en de scholing van aandachtsfunctionarissen VGV en de organisatie van de landelijke zomeractie.

Eind 2019 is de Leidraad medische zorg voor vrouwen en meisjes met genitale verminking uitgebracht. Deze leidraad biedt aanbevelingen voor medische, psychosociale en seksuele zorg aan meisjes en vrouwen die slachtoffer zijn van VGV. Om ervoor te zorgen dat besneden vrouwen toegang hebben tot de best mogelijke zorg zullen we in 2021 samenwerken met onder andere de NVOG en thuisarts.nl om brede bekendheid te geven aan deze leidraad en laagdrempelige informatie te verschaffen over de inhoud. Tevens investeren we in kennisoverdracht aan huisartsen en verloskundigen door hen te leren om VGV te herkennen en hier adequaat op te handelen.

Door de kennis en inzichten die zijn opgedaan in het prevalentieonderzoek kan Pharos een aanzienlijke bijdrage leveren aan de wetenschappelijke literatuur over VGV. In 2021 zal Pharos blijven investeren in het bestendigen van deze kennis en het publiceren van wetenschappelijke artikelen. Via het netwerk EndFGM brengt Pharos kennis in ten behoeve van het Europees beleid en doet zij kennis op ten opzichte van Gender Based Violence in het algemeen en VGV in het bijzonder en vice versa. Deze kennis deelt zij breed door middel van de nieuwsbrieven, e-learning en het organiseren van Zero Tolerance Day.

Concrete inzet in 2021

1. Preventie

- Pharos zet in op het in kaart brengen van het aantal besneden vrouwen per regio zodat we deze kennis kunnen delen met de desbetreffende GGDen om hen te activeren om preventie en zorgactiviteiten in te richten,
- Om landelijke voortrekkers en coördinatoren van regionaal VGV preventiebeleid te informeren en onderlinge uitwisseling te stimuleren, organiseert Pharos het landelijk overleg preventie VGV met vertegenwoordigers van VWS, VNG, GGD GHOR Nederland, FSAN, GGD'en Veilig Thuis, KNOV en Actiz.
- Kennisdeling met aandachtsfunctionarissen VGV van JGZ en Veilig Thuis via e-learning en training.

- Pharos brengt kennis in voor de landelijke zomeractie samen met GGD GHOR Nederland en FSAN.
- Bestendiging en uitbreiding van kennis en vaardigheden van sleutelpersonen VGV om hen toegerust te houden voor hun rol in de preventie van VGV. We besteden hierin onder andere aandacht aan een onderwerp dat wordt bepaald door middel van een behoeftepeiling.

2. Zorg

- Ontwikkelen van een scholing voor huisartsen en verloskundigen om kennis te delen over het herkennen van VGV, de mogelijke klachten en behandeling.
- Toegankelijk voorlichtingsmateriaal over de leidraad 'Zorg aan vrouwen met VGV' voor vrouwen en sleutelpersonen wordt breed verspreid en beschikbaar gemaakt, onder andere via Thuisarts.nl
- We delen kennis met medische beroepsverenigingen zodat zij de medische leidraad integreren binnen curricula en bij- en nascholing.

3. Kennis

- In het kader van de studie naar de omvang en het risico van VGV is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Doel van deze studie was het in kaart brengen van de risicofactoren van VGV in een migratiecontext. Er wordt aanvullend een diepte-analyse uitgevoerd en de resultaten in een (wetenschappelijk) tijdschrift gepubliceerd.
- Alle geactualiseerde kennis over VGV uit binnen- en buitenland is beschikbaar via de Pharos website en nieuwsbrief VGV. Voorgelegde casuïstiek wordt verzameld en verwerkt tot praktisch informatiemateriaal voor onder andere aandachtsfunctionarissen VGV.
- In 2021 zal Pharos de trekker zijn van het organiseren van Zero Tolerance Day. Tijdens deze dag zullen we een inspirerend programma organiseren in samenwerking met de gemeente Rotterdam en de ZTD platform partners: Defence, Plan en FSAN .
- Pharos investeert in de bekendheid en het blijvend up to date houden van de e-learning VGV voor JGZ professionals
- Pharos draagt bij internationale kennisuitwisseling van informatie en speelt een rol in het medebepalen van de Europese prioriteiten op het gebied van VGV.
- Pharos voorziet ministeries en andere beleidsmakers in Nederland van actuele informatie over VGV en verspreidt de uitkomsten van het prevalentieonderzoek breed.

Samenwerkingspartners:

VWS, Veilig Thuis, JGZ, GGD'en, GGD GHOR Nederland, VNG, Openbaar Ministerie, Raad voor de Kinderbescherming, Politie, FSAN, NCJ, Actiz, VNG, Nji, Movisie, Regionale spreekuren Zorg, beroepsopleidingen, bijscholingsinstituten, medische beroepsorganisaties (KNOV, NVOG, VVAK, NWS etc.) ziekenhuizen, (huis)artsen en andere zorgprofessionals, Platform 6/2 (ECPAT Nederland, FSAN, PLAN Nederland, AMREF) End FGM EU, Erasmus Universiteit, Universiteit Gent, Radboud Universiteit, Koninklijk Instituut van de Tropen, Nederlands Centrum voor Jeugdgezondheidszorg, PeriNed, PO-Raad, VO-Raad, landelijk netwerk Veilig Thuis, Thuisarts en CBS.

10 Kennis- en informatieoverdracht

Het is een kernopdracht voor Pharos om haar kennis op niveau en up-to-date te houden. We streven er naar kennis goed in te zetten, stakeholders, relaties en doelgroepen te bereiken, en het gebruik van relevante kennis en informatie te optimaliseren. We zetten ons proactief in om de vindbaarheid, toegankelijkheid en het gebruik van kennis en informatie te stimuleren. We zoeken voortdurend naar de meest optimale mix van kanalen, waarbij digitale kennisdeling en social media een steeds belangrijkere rol spelen. Dat Pharos met veel partijen in co creatie kennis ontwikkelt draagt bij aan een beter gebruik ervan. De ervaringen en kennis van onze klanten en van gebruikers spelen een belangrijke rol in de totstandkoming van de juiste producten én het delen ervan. Bij de verspreiding van onze kennis maken we gebruik van de landelijke, regionale en lokale netwerken waar we deel van uitmaken en werken we samen met onze partners. We delen kennis en informatie in rapporten, factsheets, handreikingen, interventies, instrumenten, in eenvoudig voorlichtingsmateriaal en tijdens bijeenkomsten.

Een strategisch doel van Pharos voor de komende jaren is om op veel manieren zichtbaar te maken wat het verschil maakt voor mensen, daar waar het gaat om inclusie in zorg en het terugdringen van gezondheidsverschillen. In onze kennisdeling laten we hen ook in 2021 zo veel mogelijk zelf aan het woord. De ervaring leert dat dit een sterk middel is om bij professionals en beleidsmakers het bewustzijn te vergroten, dat extra inspanning nodig is om laagopgeleiden, migranten en vluchtelingen te bereiken en de kwaliteit en toegankelijkheid van zorg voor hen te verbeteren.

Online kennisuitwisseling en kennisoverdracht

Alle kennis, informatie en materialen die we te bieden hebben, is te vinden op onze verschillende websites. Bezoekers kunnen er de laatste ontwikkelingen, publicaties, trainingen, nieuwe en/of aangepaste interventies en methodieken en de laatste feiten en cijfers op het kennisgebied van Pharos vinden. Wij vragen samenwerkingspartners en netwerkrelaties om deze kennis ook via hun eigen platforms, websites en social media te verspreiden onder hun achterban.

Websites

- **Pharos.nl** is de corporate website en biedt een actueel overzicht van de kennis en ontwikkelingen binnen de programma's, projecten en trainingen. De activiteiten die Pharos samen uitvoert met het RIVM Centrum Gezond Leven en Gezonde School worden vermeld op de website.
- **Gezondin.nu** is het platform van het stimuleringsprogramma Gezond in... en brengt gemeenten (en andere partijen) online bij elkaar. Gemeenten kunnen kennis en informatie met elkaar delen en ervaringen en praktijkvoorbeelden met elkaar uitwisselen.
- **Begrijp je Lichaam.nl** is een website met eenvoudige afbeeldingen en teksten over het menselijk lichaam en veelvoorkomende klachten, bestemd voor gebruik in de zorg en preventie. Met 'Begrijp je Lichaam' zijn professionals zoals huisartsen, verpleegkundigen en praktijkondersteuners, beter in staat hun voorlichting af te stemmen op patiënten met lage gezondheidsvaardigheden. Patiënten kunnen daarna thuis zelf de informatie teruglezen en bekijken.
- **Gezondheidsvaardigheden.nl** is ondersteunend aan de Alliantie Gezondheidsvaardigheden. De partners van de Alliantie zijn werkzaam op het brede terrein gezondheid en zorg. Zij zetten het thema

gezondheidsvaardigheden binnen en buiten de eigen organisatie op de agenda en wisselen kennis en ervaring uit

- **Huisarts-migrant.nl** is een website voor huisartsen, POH-ers en andere zorgverleners met vragen over zorg en gezondheid voor migranten, vluchtelingen en patiënten met beperkte gezondheidsvaardigheden. De website biedt speciale aandacht aan voorkomende ziektebeelden en eenvoudig voorlichtingsmateriaal.
- **Lampion.info** Lampion is het landelijke informatie- en adviespunt over zorg aan illegalen. Hier worden ook ongedocumenteerden en niet toegelaten asielzoekers onder verstaan. Pharos faciliteert de website ten behoeve van Lampion. Dit samenwerkingsverband bundelt kennis over knelpunten en oplossingen in de (gezondheids)zorg aan illegalen in Nederland.

Concrete inzet in 2021

- In 2021 werken we aan zes verschillende digitale nieuwsbrieven:
  - De Pharos-nieuwsbrief verschijnt elke maand.
  - De nieuwsflits van Huisarts-migrant verschijnt vier keer per jaar.
  - De online nieuwsbrief van GezondIn verschijnt elke twee maanden
  - De nieuwsbrief van de Alliantiegezondheidsvaardigheden komt elk kwartaal uit.
  - De nieuwsbrief van Training en Scholing verschijnt twee keer per jaar.
  - Focal point Meisjesbesnijdenis nieuwsbrief wordt vier keer verstuurd.
- Inzet van social media. De communicatie op deze platforms haakt in op actuele onderwerpen en attendeert volgers op kennisproducten, en activiteiten van Pharos:
  - Twitter (@Pharoskennis, @Gezondin, @gezondheidsvaardigheden)
  - LinkedIn Pharos en Gezondin
  - Facebook Pharos, Syriersgezond, Eritreersgezond, aandeslagnederland
  - Youtube Pharos, Gezondin en Aandeslag.

Public Relations en Marketing

- Public Relations en Marketing worden ingezet om samenwerkingspartners, klanten en relaties goed te informeren over de expertise en de kennis die bij Pharos beschikbaar is. Door de dialoog aan te gaan sluiten we aan bij hun vragen behoeften en interesses. Van belang is dat partijen onze kennis, informatie, producten en diensten goed weten te vinden en ook inzetten zodat we samen impact realiseren bij het terugdringen van gezondheidsachterstanden. Ook in 2021 zorgen we voor het verspreiden van goede voorbeelden en het inzicht geven in werkzame elementen. We maken transparant wat voor mensen zelf van belang is door aan te sluiten aan bij hun belevingswereld/leefwereld. Met de media bouwen we onze relatie verder uit om relevante thema's te agenderen. In het kader van het nog meer delen van kennis, informatie en best practices blijven we inzetten op een proactief persbeleid in 2021.

Concrete inzet in 2021

- Informatie, kennis en ons aanbod is up-to-date, overzichtelijk en toegankelijk voor onze klanten. Voorop staat dat de informatie aansluit bij de vragen en behoeften uit het veld.
- Alle meerjarenprogramma's zijn adequaat ondersteund bij de inzet van de juiste kanalen voor kennisuitwisseling en -overdracht en bij het uitbrengen van publicaties.

- In 2021 herhalen we de week tegen de gezondheidsverschillen #evenlangengelukkig. Een week waarin via een bundeling van kennisbijeenkomsten in samenwerking met onze partners extra aandacht genereren voor de ongelijke kansen op gezondheid.
- De landelijke en regionale pers en de vakpers zijn actief op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen en thema's op het kennisgebied van Pharos.
- Er is een bijdrage geleverd aan het werk van het RIVM Centrum voor Gezond Leven (CGL) door het aanleveren van artikelen en berichten voor de digitale nieuwsbrief en het faciliteren en ondersteunen van CGL-campagnes.

Arthur van Schendelstraat 600 2^e etage
Utrecht
030 234 98 00
www.pharos.nl

Gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen